

SDRUŽENÍ ASSOCIATION
PRO INTEGRACI FOR INTEGRATION
A MIGRACI AND MIGRATION

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

**NEBUDU
OBĚTÍ!**

**Manuál pro pracovníky
pomáhajících profesí**

Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s.
ACORUS, z. ú.

Březen 2016
Praha

Publikace vznikla v rámci projektu „**Nebudu obětí**“, podpořeného Nadací Open Society Fund Praha z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z Norských fondů. Prostřednictvím Norských fondů přispívá Norsko ke snižování sociálních a ekonomických rozdílů a posílení vzájemné spolupráce v Evropě. Podporuje především ochranu životního prostředí, výzkum a stipendia, rozvoj občanské společnosti, péči o zdraví, děti, rovnost žen a mužů či zkvalitnění justice. Program Dejme (že)nám šanci podporuje rovné příležitosti žen a mužů v pracovním i osobním životě a prevenci a pomoc obětem domácího násilí v České republice. Spravuje ho Nadace Open Society Fund Praha, která od roku 1992 rozvíjí hodnoty otevřené společnosti a demokracie v České republice. Projekt realizuje **Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s.** ve spolupráci s **SEIF Oslo** a **Acorus, z. ú.**

Autoři: Pavel Duba, Magda Faltová, Kateřina Macková, Libuše Nečasová
Editorka: Eva Čech Valentová

Grafické zpracování: Eva Stalder

www.osf.cz

www.eeagrants.org

www.dejmezenamsanci.cz

www.migrace.com

www.acorus.cz

www.seif.no

Praha, 2016

Obsah

Úvod	4
1. DOMÁCÍ NÁSILÍ A MIGRACE Z POHLEDU PRAXE NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ	5
1.1. Migrantky a migranti jako oběti domácího násilí	5
1.2. Některé otázky k postavení dětí migrantů	7
2. CIZINECKÉ PRÁVO A OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	8
2.1. Pobytová oprávnění za účelem sloučení rodiny a postavení oběti domácího násilí	9
2.1.1. Vízum nad 90 dnů.....	10
2.1.2. Dlouhodobý pobyt za účelem sloučení rodiny	10
2.1.3. Trvalý pobyt občanů 3. zemí	11
2.1.4. Přechodný pobyt rodinného příslušníka občana EU	11
2.1.5. Trvalý pobyt rodinného příslušníka občana EU.....	12
2.1.6. Pobyt občanů EU	12
2.1.7. Vízum strpění	12
3. OBECNÉ PRÁVNÍ PROSTŘEDKY OCHRANY PRO OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ	13
3.1. Vykázání.....	14
3.2. Domácí násilí z pohledu trestního práva	15
3.3. Postavení oběti domácího násilí v trestním řízení.....	15
3.4. Zákon o ochraně obětí trestných činů.....	17
4. KAZUISTIKA.....	19
4.1. Případ Oksana – Rodinná příslušnice občana EU.....	19
4.1.1. Historie vzniku a vývoje násilí ve vztahu.....	19
4.1.2. Počátky řešení situace domácího násilí	20
4.1.3. Kroky ke stabilizaci.....	22
4.2. Případ Natálie – Domácí násilí mezi občany třetích zemí.....	25
4.2.1. Historie vzniku a vývoje násilí ve vztahu.....	25
4.2.2. První kroky k řešení situace domácího násilí	27
4.2.3. Kroky ke stabilizaci (květen 2011 – listopad 2012).....	30
5. MEZIOBOROVÁ SPOLUPRÁCE	32
6. PRAKTICKÁ DOPORUČENÍ ZE SEMINÁŘE.....	33
7. KONTAKTY	355
8. DOPORUČENÁ LITERATURA	377

Úvod

Domácí násilí je celospolečenský fenomén, který podle výzkumů zasahuje do života celé řady osob v České republice, a to bez rozdílu věku, dosaženého vzdělání, povolání, nebo také původu. Osobami ohroženými domácím násilím tedy nejsou nutně jenom Češky či Češi. Domácí násilí se vyskytuje i u smíšených párů, kde jeden z dvojice je cizinec či cizinka, nebo také v rodinách, jejichž všichni členové mají cizí státní příslušnost. Takové násilí se nazývá domácí násilí s migračním prvkem, nebo lze o něm mluvit jako o domácím násilí v migraci.

Coby oběti domácího násilí i cizinky a cizinci cítí stejnou bolest a ponížení jako ostatní, ale oproti českým občanům jsou znevýhodněni ještě svým právním postavením. Jejich zranitelnost je dána neznalostí jazyka, nízkým povědomím o právech, sociální izolací či pobytovými omezeními v ČR. To z nich dělá snadné oběti a způsobuje, že se násilím neumějí účinně bránit či se bojím možností obrany využít. Zpravidla jsou v závislém postavení na rodinném příslušníkovi, který na nich násilím páchá. Často mají také ztížený přístup k odborným službám, nebo jim nedůvěřují. Jak s touto skupinou ohrožených osob pracovat? Jak otevřít cesty spolupráce mezi jednotlivými službami? Těmto otázkám se věnoval projekt **Nebudu obětí!**, který z podpory Nadace Open Society Fund v programu Dejme (že)nám šanci, financovaného z Norských fondů realizovala nestátní nezisková organizace Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s. (SIMI) ve spolupráci s partnery ACORUS, z. ú. a SEIF Oslo.

Během této spolupráce jsme vytvořili manuál, ve kterém jsme sebrali naše praktické zkušenosti při práci s migranty a migrantkami, jichž se problematika domácího násilí dotýká. Publikace je převedším určena pracovníkům pomáhajících profesí, ať již z řad neziskových organizací, intervenčních center či jiných veřejných a soukromých subjektů, kteří se mohou občasně s migrantkami či migranty při své práci setkat, ale primárně s nimi nepracují. Vycházeli jsme z předpokladu, že problematika domácího násilí s migračním prvkem nese řadu specifík, která vyplývají z právního postavení osob ohrožených či násilných s cizí státní příslušností a obecně nejsou známá ani expertům na domácí násilí jako takové.

S ohledem na výše uvedené proto manuál otevírá kapitola, která popisuje některé osobitosti obětí domácího násilí z řad migrantek a migrantů, jenž jinak nemusí být na první pohled zřejmé. Druhá kapitola pak navazuje stručným rozбором jednotlivých oprávnění k pobytu pro oběti domácího násilí z řad migrantů. Třetí kapitola se pak zabývá obecnými nástroji ochrany pro oběti domácího násilí, jako jsou vykazání či trestněprávní ochrana, přičemž místy poukazujeme na praktické při řešení situací migrantek a migrantů. Čtvrtá kapitola pak podrobně rozebírá konkrétní případy domácího násilí, kde byla obětí migrantka a jak se za pomoci cílených sociálních služeb našich organizací se svojí životní situací vypořádala. Skrze četná informační okénka zde objasňujeme některé otázky související s postavením migrantů v ČR či dopady domácího násilí na tyto oběti a jejich děti. V páté kapitole dále shrnujeme, jakým způsobem může probíhat mezioborová spolupráce, která má vést k úspěšnému řešení konkrétních případů migrantek a migrantů, dotčených domácím násilím. V šesté kapitole uvádíme praktická doporučení, která se prolínají celým manuálem a k nimž přispěli i účastníci našeho semináře na téma domácí násilí a migrace z ledna 2016. V závěru manuálu nabízíme užitečné kontakty a také doporučenou literaturu pro případné další studium zde řešené problematiky.

Výčet doporučení, které vám zde předkládáme, rozhodně není úplný. Každý případ má své jednotlivosti a v praxi se mohou vyskytnout situace, které jsme zde nepopsali. Přesto věříme, že vám naše poznatky a tipy budou lépe motivovat k práci s migrantkami a migranty při řešení jejich nesnadných životních událostí. SIMI a ACORUS se již mnohanásobně přesvědčili, že i této skupině osob je možné v mnohém pomoci a přivést je na cestu života bez násilí.

Mgr. Eva Čech Valentová, editorka

1. DOMÁCÍ NÁSILÍ A MIGRACE Z POHLEDU PRAXE NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ

1.1. Migrantky a migranti jako oběti domácího násilí

Mluvíme-li o domácím násilí s migračním prvkem, v běžném rámci vykazuje obvyklé definiční znaky a projevy (fyzické násilí, psychické, sociální, ekonomické apod.). Nicméně, migrantky a migranti svojí situaci nezdídko prožívají poněkud odlišně oproti Češkám a Čechům, nebo se při řešení jednotlivých případů těchto osob mohou vyskytnout různá praktická úskalí. Tyto odlišnosti souvisí právě s cizí státní příslušností, nebo spíše právním postavením aktérů-migrantů v dané rodině. Tato kapitola shrnuje poznatky pracovníků organizací SIMI a ACORUS, které identifikovaly některá specifika domácího násilí s migračním prvkem během své letité přímé práce s migrantkami a migranty.

Praxe našich organizací potvrzuje, že i mezi migranty bývají obětí domácího násilí nejčastěji ženy.¹ Ženy-cizinky jsou zranitelnější kvůli různorodé závislosti na násilném partnerovi, Čechovi či cizinci, zejména v otázkách pobytu (například pokud má žena pobytové oprávnění za účelem sloučení rodiny), financí, ale mnohdy jde také o závislost sociální. Ženám na rodičovské dovolené například chybí sociální síť kontaktů v podobě příbuzných a kamarádek, kterým by se mohly svěřit.

Závažným momentem pak bývá zneužívání dětí jako prostředku nebo nástroje k domácímu násilí.² Ženy tak nezdídko akceptují násilí z důvodu zachování pobytu, možnosti společné péče o dítě nebo ze strachu z kontaktu s policií, sociálním odborem či úřady obecně. Migrantky ze zemí mimo Evropskou unii se mnohdy domnívají, že v případě opatrovnického řízení budou mít menší práva než otec jejich dítěte, pokud je tento Čech (občan EU, nebo cizinec z třetí země s trvalým pobytem v ČR). Nicméně, soud má za povinnost rozhodovat dle nejlepšího zájmu dítěte a rodiče mají ve sporu o děti stejné postavení bez ohledu na jejich státní příslušnost nebo druh pobytu. Navíc, i tyto ženy mohou vyhledat pomoc u organizací, které mají zkušenosti s problematikou domácího násilí, jakož i kontaktovat příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a intervenční centrum k řešení jejich situace.

Jistý vliv na motivaci řešit svou situaci může hrát také rodinný stav oběti. Pro migrantky se mnohdy jeví složitější odejít z manželství, neboť kvůli pobytové závislosti na partnerovi vnímají rozvod jako neřešitelný problém. Proto tyto ženy z nouze mlčí a manželovo násilí neřeší, přestože dle současné právní úpravy zákona o pobytu cizinců³ v **některých** případech již nemusí dojít k ukončení jejich pobytového oprávnění. Povolení k pobytu zůstane ženě zachováno, pokud došlo k rozvodu z důvodu obzvláště těžkých okolností, mezi nimiž je výslovně uvedeno i domácí násilí. Toto pravidlo se ovšem zatím vztahuje jen na osoby, které v ČR pobývají na základě přechodného pobytu rodinného příslušníka občana EU či občana ČR⁴ (více v části 2.1.4.).

---

¹ ACORUS na svých internetových stránkách uvádí, že podle odborné literatury ženy jsou obětmi domácího násilí až v 92 – 98%. Naproti tomu muži jsou velmi latentní a obětmi domácího násilí jsou jen ve 2-5%. Viz: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasilii/info-o-domacim-nasilii.html>. Podobně data z výzkumů kriminality či data intervenčních center nebo azylových domů pro oběti domácího násilí ukazují, že 90-95 % osob, které vyhledají pomoc, jsou právě ženy (Veronika Ježková a kolektiv, *Domácí násilí a genderově podmíněné násilí*, ProFem, o.p.s., Praha 2015).

² Děti jsou spolu s ženami nejčastější skupinou, která se stává obětmi násilí v rámci rodiny. Podle organizace ACORUS se domácí násilí v 69% odehrává za přítomnosti dětí. Jiné organizace z oblasti domácího násilí udávají ještě vyšší údaje, dle nichž bývají děti svědky domácího násilí až v 80% (ProFem udává dokonce až 90 %, viz Veronika Ježková a kolektiv, *Domácí násilí a genderově podmíněné násilí*, ProFem, o.p.s., Praha 2015, s. 3). V každém případě přítomnost dětí v případech domácího násilí je vysoce ohrožující a narušuje jejich zdravý vývoj. Viz: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasilii/info-o-domacim-nasilii.html>.

³ Zákon č. 326/1999 Sb., zákon o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů

⁴ Viz § 87f odst. 2 písm. c) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, v aktuálním znění.

Při konzultacích v SIMI cizinky poměrně často popisují situace dlouhodobého ponižování či verbálního napadání, kdy se násilný partner odkazuje na původ oběti, její ekonomickou aktivitu, finanční a pobytovou závislost, sexuální konotace a kulturní nadřazenost. Ženy mnohdy snášejí i omezování osobní svobody, nebo finanční vydírání. Ovšem pokud současně nedochází k fyzickému napadání, cizinky tuto situaci nevyhodnotí jako domácí násilí, ale jen jako partnerské neshody. Akceptaci domácího násilí místy pozorujeme u smíšených párů, kde dochází k vyzdvihování kulturní nadřazenosti jednoho z partnerů či tam, kde je takové násilí přisuzováno „tradici“, kulturnímu či sociálnímu modelu v zemi původu partnerů. Ovšem v praxi zjišťujeme, že ochota migrantek snášet útlak ze strany partnera úměrně klesá s narůstající délkou pobytu v ČR. Zcela logicky tak největší ochotu řešit otázku domácího násilí projevují ženy, které již mají v ČR trvalý pobyt (více v části 2.1.3. a 2.1.5.).

Migrantky jako překážku k řešení své situace často uvádějí i jazykovou bariéru či nedosažitelnost potřebných služeb. Někdy se pokusí kontaktovat občanskou poradnu, azylový dům, nebo sociální odbor na obecním úřadě, což často končí neúspěchem právě kvůli neschopnosti se dorozumět. Migrantky se také setkaly s tím, že je azylový dům odmítl přijmout do svých služeb z důvodu neznalosti zákona o sociálních službách.⁵ Získané negativní zkušenosti pak mohou u cizinek způsobit celkovou nedůvěru k institucím. Pracovníci SIMI tuto situaci řeší přímou intervencí u poskytovatele sociálních služeb, nebo přizváním interkulturního pracovníka nebo tlumočnicka, případně klientku přímo doprovodí do instituce s adekvátní službou a zde odpovědným pracovníkům situaci klientky objasní. Obecně řečeno platí, že pokud má cizinec či cizinka udělené povolení k pobytu na dobu delší než 90 dní, a ideálně pobývá na území ČR více než rok, je cílovou skupinou sociálních služeb v souladu se zákonem. Je ovšem zcela na místě si situaci pečlivě ověřit v každém individuálním případě (*viz také kapitulu Doporučení*).

DOPORUČENÍ K ZALOŽENÍ SPOLUPRÁCE S MIGRANTKOU/MIGRANTEM

Na začátku spolupráce s migrantkou či migrantem je důležité nejprve zjistit jejich pobytový status a zároveň příslušnost k veřejnému zdravotnímu pojištění, možnosti pracovat či podnikat, nárok na dávky státní sociální podpory nebo hmotné nouze a možnost registrace na Úřadu práce.

Pokud se jedná o manželství s mezinárodním prvkem, je nutné zjistit, jakým právem se bude rozvod řídit a jaký soud je příslušný k řešení této oblasti.

Důležitá je obezřetnost při jednání se zastupitelskými úřady a nutnost spolupráce se zainteresovanými subjekty.

Ve všech těchto otázkách mohou být nápomocny organizace specializované na otázky migrace a dlouhodobě pracující s migranty jako například SIMI.

⁵ § 4 zákona č. 108/2006, o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, v tomto ustanovení obsahuje výčet, které skupiny cizinců a s jakým druhem oprávnění k pobytu jsou cílovou skupinou sociálních služeb v souladu se zákonem.

1.2. Některé otázky k postavení dětí migrantů

Při řešení případů domácího násilí v migraci SIMI získalo některé praktické poznatky i v ohledu ochrany práv dětí migrantů. Například co se týká sociálně právní ochrany dětí, kde se uplatňuje princip teritoriality, ochrana se vztahuje na všechny děti na území ČR bez ohledu na jejich pobytový status. Odbor sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) v rámci samosprávy zároveň nemá oznamovací povinnost v otázkách pobytu dítěte vůči imigračním úřadům, v ČR tedy vůči odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR (OAMP MV ČR). Obdobně jako dospělí migranti a migrantky, i jejich děti mohou dle zákona o sociálních službách požívat služeb azylových domů, mají-li v ČR povolení k pobytu na dobu delší než 90 dnů.

Pokud jde o vzdělávání dětí, ve smyslu mezinárodní Úmluvy pro práva dítěte⁶ všechny osoby mají přístup k základnímu vzdělání za stejných podmínek, tedy i děti s cizí státní příslušností, a to dokonce včetně dětí bez pobytového oprávnění. Základní školy tedy nemají právo posuzovat oprávněnost pobytu dětí na našem území, ani oznamovací povinnost vůči imigračnímu úřadu OAMP MV ČR. Jsou však povinny postupovat v souladu s nejlepším zájmem dítěte a podle školského zákona,⁷ kterým jim ukládá požadovat při zápisu dítěte pouze platné zdravotní pojištění a prokázat spádové bydliště. V praxi však někdy dochází k tomu, že i základní školy vyžadují také pobytové oprávnění či přihlášení k pobytu. V takovém případě je nasnadě kontaktovat zřizovatele školy (většinou školský odbor obecního úřadu), který může zajistit, že spádová škola dítě přijme bez vyžádání dalších dokladů. V praxi pak děti migrantů musí čelit dalším praktickým bariérám, jako jsou např. nepřipravenost instituce a obecná neochota přizpůsobit program školy, organizaci výuky tak, aby dítě zařadila do vzdělávání. Na druhou stranu, doklad o oprávnění k pobytu je nutné předkládat u všech ostatních školských zařízení, tj. středních, vyšších odborných, předškolních i základních uměleckých škol.⁸

---

⁶ Čl. 28 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Česká republika k této Úmluvě přistoupila v roce 1990 a má tudíž přednost před vnitrostátním právem.

⁷ §20 odst. 2, písm. a, b) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon)

⁸ §20 odst. 2, písm. c, d) školského zákona č. 561/2004 Sb.

2. CIZINECKÉ PRÁVO A OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Z právního hlediska je domácí násilí závažným porušením lidských práv a je odpovědností státu obětem domácího násilí poskytnout efektivní ochranu na nediskriminačním principu, tedy bez ohledu na jejich státní příslušnost, národnost či druh pobytu na území České republiky. Tato odpovědnost vychází jak z vnitrostátního práva (Ústava ČR, Listina základních práv a svobod, v konkrétních skutkových okolnostech pak trestní zákoník),⁹ tak z mezinárodního práva (Všeobecná deklarace lidských práv a základních svobod).

V případě úspěšně dokončené ratifikace Istanbulské úmluvy¹⁰ se pak tyto závazky ještě rozšíří. Úmluva je prvním mezinárodním právním instrumentem zabývajícím se specificky domácím násilím a genderově podmíněným násilím. Kromě jiného, klade na státy, které ji ratifikovaly, specifické požadavky týkající se ochrany migrujících žen. Smluvní stát musí zajistit, aby obětem násilí na ženách či domácího násilí, jejichž povolení k pobytu na území smluvního státu závisí na manželském statutu, bylo na žádost uděleno povolení k pobytu nezávislé na předchozím manželství a době jeho trvání.

Současné cizinecké právo, tedy právní úprava obsažená v zákoně o pobytu cizinců a zákoně o azylu¹¹ neposkytuje migrantkám – obětem domácího násilí výslovnou a dostatečnou ochranu, která by nebyla závislá na správním uvážení rozhodujícího orgánu (tedy Ministerstva vnitra ČR). Standardně totiž pobytový status těchto žen závisí na agresorovi, tedy pobývají na území ČR na základě oprávnění k pobytu za účelem sloučení s manželem nebo partnerem. U jednotlivých povolení k pobytu je možnost zachování či prodloužení pobytu pro oběti domácího násilí různá a úroveň ochrany se již tradičně liší v případě migrantek ze třetích zemí a rodinných příslušnic občanů EU (včetně ČR) oproti občankám zemí EU, jejichž postavení je o něco stabilnější.

Zákon o pobytu cizinců (dále také „ZPC“) je postaven na **principu tzv. účelu pobytu a jeho plnění**. Cizinci ze třetích zemí, kteří pobývají na území ČR a nemají oprávnění k trvalému pobytu, musí být držiteli povolení k pobytu za určitým účelem a tento účel po dobu pobytu na území ČR musí plnit. Neplnění účelu může být důvodem pro zahájení řízení o zrušení víza nebo pobytu, respektive jeho neprodloužení. Z hlediska postavení obětí domácího násilí je tedy rozhodující na základě jakého pobytu a za jakým účelem na území pobývají. Pokud se jedná o pobyt, který není účelově vázaný na agresora, z hlediska pobytového nedochází k žádné změně a oběť je v podstatě v rovném postavení jako občanky ČR či cizinky s trvalým pobytem. Na druhou stranu situace oběti, která na území pobývá na základě sloučení s násilnou osobou, je zásadně odlišná, neboť v případě opuštění domácnosti či ukončení manželství nebo partnerství, přestává splňovat účel pobytu. A to je skutečnost, kterou by měla oznámit na příslušném pracovišti OAMP MV ČR, což může vést právě k zahájení řízení o zrušení pobytu, respektive neprodloužení současného pobytového oprávnění. Především v těchto případech je od počátku důležitá spolupráce s právníkem, aby se podařilo pobytovou situaci oběti stabilizovat.

---

⁹ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Úmluva CETS č. 210 ze dne 7. dubna 2011. V platnost úmluva vstoupila dne 1. srpna 2014 po ratifikaci prvními deseti členskými státy Rady Evropy a k 31. lednu 2016 ji zatím ratifikovalo 20 států a dalších 19 států ji zatím podepsalo. V České republice zatím došlo jen ke schválení návrhu na podepsání úmluvy na úrovni vlády ČR během jednání dne 8. 2. 2016. Bude-li dodržen zde sjednaný návrh postupu, k podepsání úmluvy Českou republikou by mělo dojít do poloviny roku 2016 a k její následné ratifikaci pak nejpozději do poloviny roku 2018.

¹¹ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu).

PŘÍKLAD ZÁVISLOSTI A NEZÁVISLOSTI POBYTOVÉHO OPRÁVNĚNÍ

- **Nezávislé povolení k pobytu - účel zaměstnání**

Mirjana ze Srbska pracuje v ČR v jednom obchodním centru jako manažerka provozu na základě zaměstnanecké karty, tudíž její pobytové oprávnění není přímo vázáno na násilného manžela. Manžel se již několik let na ní dopouští násilí v podobě fyzických útoků, vyhrožování smrtí a také neustále kontroluje její pohyb a kontakty s přáteli. Při posledním útoku ze strany manžela došlo k takovému ublížení na zdraví, že Mirjana musela zůstat přes dva týdny domácím léčením. I přesto pracovní neschopnost ovšem nadále trvá účel Mirjanina pobytu v ČR – zaměstnání a ona se tudíž nemusí zabývat změnou účelu pobytu, resp. pobytového oprávnění. Pokud by Mirjana opustila domácnost a přestěhovala se, musí jen oznámit tuto skutečnost na OAMP MV ČR a doložit potvrzení o ubytování či nájemní smlouvu.

- **Závislé povolení k pobytu – sloučení rodiny**

Janette, občanka Nigérie, pobývá rok a půl na území ČR na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem sloučení s manželem občanem Nigérie, který má pobyt trvalý. Manžel Janette fyzicky napadá a psychicky týrá, nedává jí dostatek peněz na jídlo a zakazuje jí pracovat. Janette je na manželovi závislá jak pobytově, tak finančně. Při posledním incidentu, kdy ji manžel fyzicky napadal, zavolali sousedi policii a manžel byl vykázán z bytu. Janette byla poskytnuta podpora intervenčního centra a rozhodla se od manžela odejít. Podala trestní oznámení, nicméně rodina v Nigérii na ni naléhá, aby v manželství zůstala, v případě rozvodu ji rodina zavrhne a nepřijme zpět.

Janette musí ohlásit změnu adresy na cizinecké policii. Ministerstvo vnitra může zahájit řízení o zrušení dlouhodobého pobytu, protože Janette neplní účel pobytu. V takovém případě však musí posoudit přiměřenost rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že Janette končí za půl roku pobytové oprávnění, tak musí požádat o jeho prodloužení. V tomto případě je však možné, že správní orgán dlouhodobý pobyt neprodlouží, protože Janette neplní jeho účel, nežije ve společné domácnosti s manželem.

Z právní úpravy je zřejmé, že migrantky jsou z hlediska ochrany před domácím a partnerským násilím v zásadě zranitelnějším postavením oproti Češkám, neboť v již tak velmi složité situaci musí řešit v případě opuštění partnera svůj následný pobyt na území, tedy jeho legálnost, resp. obnovitelnost. Současná právní úprava pak místo toho, aby poskytovala obětem pobytovou jistotu, je založena čistě na správním uvážení správního orgánu, a dokonce ani správní uvážení není v případech domácího násilí výslovně uvedeno, což ve svém důsledku prohlubuje závislost ženy na násilném partnerovi a zanechává oběť ve velmi nelehkém postavení.

2.1. Pobytová oprávnění za účelem sloučení rodiny a postavení oběti domácího násilí

V této části přinášíme přehled jednotlivých povolení k pobytu¹² za účelem sloučení rodiny z hlediska postavení oběti domácího násilí. Přes některé podobné znaky je nutné posuzovat postavení oběti vždy individuálně ve vztahu k její konkrétní situaci a typu pobytového oprávnění. V souladu se systematickou zákona o pobytu cizinců se věnujeme zvláště migrantkám ze třetích zemí a migrantkám, které jsou občanky EU či rodinné příslušnice občanů EU, vč. občanů ČR. Podrobně se věnujeme oprávnění k pobytu na základě víza strpění, neboť v sobě zahrnuje nejvíce možností pro oběti domácího násilí, jak pobytovou situaci řešit.

---

¹² Náležitosti jednotlivých druhů pobytu jsou uvedeny na stránkách Ministerstva vnitra <http://www.mvcr.cz/cizinci> či na stránkách SIMI <http://www.migrace.com/cs/poradna/informace-pro-cizince>

UPOZORNĚNÍ!

Jelikož pobytová problematika je velmi komplikovaná, nesnažte se pobytovou situaci vašich klientek – migrantek vyřešit sami, ale vždy raději kontaktujte odborníky. Právníci neziskových organizací pracujících s migranty mají zkušenost s cizineckým právem a orientují se v jeho správné aplikaci. Každý jednotlivý případ má totiž svá specifika!

Ochrana oběti domácího násilí je zajištěna tzv. principem přiměřenosti, kdy zákon o pobytu cizinců jednak obecně v § 174a stanoví povinnost správního orgánu (tj. OAMP MV ČR) posuzovat přiměřenost dopadů rozhodnutí a stanoví, že se zohlední zejména délka pobytu cizince na území, zdravotní stav, povaha a pevnost rodinných vztahů, ekonomické poměry, společenské a kulturní vazby navázané na území apod. V tomto ustanovení není výslovně uvedeno, že se posuzuje dopad rozhodnutí do soukromého a rodinného života. Nicméně, u některých druhů pobytu je správní orgán povinen dopad do soukromého a rodinného života posoudit, neboť to vyžaduje speciální ustanovení (viz níže).

Přestože zákon o pobytu cizinců neposkytuje obětem domácího násilí velmi často výslovnou a systematickou ochranu, institut přiměřenosti a z něj plynoucí správní uvážení podpořené institutem víza strpění, zajistí při správné aplikaci správním orgánem obětem ochranu ve formě oprávnění k pobytu. Je však nutné, aby oběť ideálně ve spolupráci se sociální pracovníci vyhledala právní pomoc a došlo k včasnému řešení její pobytové situace.

2.1.1. Vízum nad 90 dnů

Dlouhodobá víza jsou víza, která uděluje zastupitelský úřad ČR cizincům, kteří hodlají na území ČR pobývat déle než 90 dnů. Maximální doba, na kterou se vízum vydává, je 6 měsíců. Jedná se o vízum typu D, což je vyznačeno na vízovém štítku v pase.

Jedním z účelů, na které je dlouhodobé vízum vydáváno, je účel **rodinné soužití**. Náležitostí je prokázání rodinného vztahu a z aplikační praxe vyplývá, že se jedná nejčastěji o doložení manželství, případně registrovaného partnerství. Podmínkou pro prodloužení víza či následné žádosti o dlouhodobý pobyt za účelem společného soužití rodiny je doložení trvajících účelů pobytu. V případě, že **oběť domácího násilí opustí společnou domácnost** a/nebo zahájí např. rozvodové řízení, neplní účel, pro který bylo vízum vydáno a prodloužení víza či následná žádost o udělení dlouhodobého pobytu pak stávají velmi problematickými. Správní orgán musí posuzovat přiměřenost rozhodnutí dle §174a ZPC, kde není výslovně uvedený dopad do soukromého a rodinného života. Správní orgán tak **může vízum zrušit** v případě, že cizinka neplní účel, pro který bylo vízum vydáno.

Pobytovou situaci je možné řešit pouze žádostí o vízum nad 90 dnů za účelem strpění pobytu (viz níže v 2.1.7.), kde je na správním uvážení OAMP MV ČR, zda shledá důvody pro jeho udělení. V případě, že je žena zaměstnaná a má povolení k zaměstnání, je možné zvážit i možnost přechodu na vízum nad 90 za účelem zaměstnání a získání zaměstnanecké karty.

2.1.2. Dlouhodobý pobyt za účelem sloučení rodiny

Dlouhodobý pobyt za účelem sloučení rodiny je **primárním institutem**, kterým je možné sloučení rodiny pro cizince na území ČR realizovat. V případě splnění zákonných podmínek je na vydání tohoto povolení právní nárok a oproti dlouhodobému vízu je více stabilní. Podmínkou pro jeho udělení je manželství nebo registrované partnerství, pouze neformální vztah druh či družka není dostatečný. Povinností cizinky je po celou dobu pobytu na území plnit účel pobytu, tedy sloučení rodiny.

V případě zániku manželství či společného soužití může správní orgán zahájit řízení o zrušení dlouhodobého pobytu pro neplnění jeho účelu. Oproti vízu nad 90 dnů zde už však je povinností správního orgánu, aby přezkoumal **přiměřenost dopadu takového rozhodnutí do soukromého a rodinného života** cizinky. Stejná povinnost se týká rozhodnutí o prodloužení pobytu. Tato právní úprava výslovně nezmiňuje ochranu obětí domácího násilí, ale pokud cizinka tyto skutečnosti do řízení doloží, je povinností správního orgánu je posoudit a v rozhodnutí zohlednit. Problémem této právní úpravy je velká diskreční pravomoc správního orgánu a závislost na posouzení situace ze strany individuálního úředníka.

Žádost o **změnu účelu pobytu** je cizinka oprávněna podat **až po 3 letech pobytu** na území. V případě domácího násilí v rámci manželství, lze výjimečně analogicky uvažovat i o změně účelu dle ustanovení, který stanoví podmínky pro rozvod, a to podmínku 5 let trvání manželství a alespoň 2 roky pobytu na území ČR. Poměrně problematické při žádosti o prodloužení pobytu bývá, že cizinka musí dokládat poměrně vysoké prostředky k pobytu, což obvykle v případech domácího násilí bývá problémem, neboť je velmi často finančně závislá na násilném partnerovi. Do prostředků k pobytu se nezapočítávají dávky státní sociální podpory, správní orgán zde opět může aplikovat zásadu přiměřenosti.

Pobytovou situaci je možné řešit pouze žádostí o vízum nad 90 dnů za účelem strpění pobytu (viz níže v 2.1.7.), kde je na správním uvážení OAMP MV ČR, zda shledá důvody pro jeho udělení.

2.1.3. Trvalý pobyt občanů 3. zemí

Trvalý pobyt je **nejvyšší pobytový status**, kterého cizinky mohou dosáhnout a zároveň nejstabilnější. Povolení k trvalému pobytu je vydáváno na dobu neurčitou, průkaz na dobu 10 let. Trvalý pobyt již **není vázán na plnění účelu** a postavení cizinky s trvalým pobytem se v kontextu domácí násilí vyrovnává s postavením českých obětí.

2.1.4. Přechodný pobyt rodinného příslušníka občana EU

Rodinný příslušník občana EU má právo pobývat spolu s občanem EU na území ČR. Na rozdíl od cizinek, které se slučují s cizincem ze třetí země, je definice rodinného příslušníka EU širší a zahrnuje kromě manželství a registrovaného partnerství **také partnerský vztah, který není manželstvím**, ale partneři spolu žijí ve společné domácnosti. Tato definice se vztahuje i na rodinné příslušníky občanů ČR.

Rodinní příslušníci občana EU mohou na území ČR pobývat po dobu maximálně 3 měsíců bez pobytového oprávnění, ale v případě pobytu delšího mají povinnost požádat o přechodný pobyt rodinného příslušníka občana EU. Platnost tohoto pobytu je závislá na tom, zda cizinec či cizinka nadále splňuje podmínky definice rodinného příslušníka. Přechodný pobyt může být zrušen v případě, že cizinka přestane být rodinnou příslušnicí, nicméně správní orgán má **výslovnou povinnost zkoumat přiměřenost dopadu takového rozhodnutí do jejího soukromého a rodinného života**. Přechodný pobyt nemůže být v těchto případech ukončen, pokud cizinka pečuje o dítě (občana EU), a to až do doby ukončení VŠ vzdělání dítěte. Dále přechodný pobyt nemůže být zrušen, pokud manželství trvalo déle než 3 roky do doby podání žádosti o rozvod, pokud je rodinnému příslušníkovi přiznáno právo pravidelného styku s dítětem na území ČR.

Od prosince 2015¹³ zákon o pobytu cizinců nově obsahuje **zvláštní ochranu obětí domácího násilí**, které jsou či byly rodinnými příslušníky občanů EU. V případě, že manželství trvalo kratší dobu než 3 roky, správní orgán přechodný pobyt nezruší, pokud se rodinný příslušník stal za trvání manželství obětí

---

¹³ Zákon č. 314/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České Novela zákona o pobytu cizinců účinná účinný od 18. 12. 2015.

domácího násilí. Stejně tak je tato ochrana zakotvena pro případ zániku partnerského vztahu. Rodinnému příslušníkovi, který není nebo nebyl manželem či partnerem a stal se obětí domácího násilí a z toho důvodu přestal pobývat s občanem EU, přechodný pobyt také nemůže být zrušen.

2.1.5. Trvalý pobyt rodinného příslušníka občana EU

Obdobně jako u trvalého pobytu cizinek ze třetích zemí, je i trvalý pobyt rodinných příslušníků občanů EU **nejvyšším pobytovým statutem**, ve kterém se vyrovnává postavení obětí domácího násilí s občankami ČR.

2.1.6. Pobyt občanů EU

Právo pobytu občanů EU vychází z práva evropského. Oběti domácího násilí jsou **ve stejném postavení jako občané ČR**. Občané EU mají registrační povinnost, tedy pokud pobývají na území ČR déle než 3 měsíce, mají povinnost přihlásit svůj pobyt na OAMP MV ČR. Nepovinně pak občané EU mohou žádat o vydání **potvrzení o přechodném pobytu**, které je výhodnější v případě pozdější nutnosti prokazovat délku pobytu na území ČR. Ministerstvo vnitra tedy nevydává povolení, ale pouze potvrzení o pobytu. Tento pobyt **není vázán na účel pobytu** na území a ani není nutné prokazovat finanční prostředky pro prodloužení pobytu. Po 5 letech přechodného pobytu mohou žádat o pobyt trvalý.

2.1.7. Vízum strpění

Jedná se o **zvláštní druh víza k pobytu nad 90 dnů** za účelem strpění pobytu na území. Specifikum tohoto víza je, že o něj lze požádat na území ČR, a to i v případě pobytu na základě výjezdního příkazu.¹⁴ Vízum strpění je možné udělat z několika důvodů, nicméně pro oběti domácího násilí je možné využít především dvě možnosti:

- 1) Vízum lze oběti udělit v případě, že je **svědkyní nebo poškozenou v trestním řízení a její účast na řízení je nezbytná** a její pobyt bude delší než 6 měsíců. Podmínkou pro udělení víza je potvrzení od orgánů činných v trestním řízení či soudu o nezbytnosti účasti oběti na řízení a vízum bude platné, dokud tato účast bude nezbytná. Jedná se tedy o velmi nestabilní situaci z hlediska pobytové jistoty oběti a nezajišťuje jí žádný dlouhodobý výhled.
- 2) Vízum se udělí také v případě, pokud je **vycestování cizinky v rozporu s mezinárodními závazky České republiky či jí ve vycestování brání překážka na její vůli nezávislá**. Okruh okolností, které lze pod toto ustanovení podřadit, je poměrně široký a správní orgán disponuje velkou mírou správního uvážení. V případě překážek na vůli nezávislých se u obětí domácího násilí často jedná o vážný zdravotní stav, který neumožňuje vycestování, ať již psychický či fyzický. Tuto skutečnost je vždy nutné doložit lékařskou zprávou. Situace, kdy je vycestování oběti v rozporu s mezinárodními závazky, jsou také velmi různorodé. Pro jejich prokázání je nutné předložit takové doklady a skutečnosti, které dostatečně prokáží tvrzený rozpor. U obětí domácího násilí se v praxi často jedná o situaci, kdy je vycestování v rozporu s právem oběti či jejich dětí na soukromý a rodinný život nebo ji v případě návratu do země původu hrozí pronásledování či nelidské zacházení, trest z důvodu opuštění manžela či rozvodu. Prokazování těchto skutečností je často velmi složité a právní pomoc je v takovém případě téměř nezbytná.

Platnost víza strpění je vždy závislá na trvání důvodu, pro který bylo uděleno. V návaznosti na vízum strpění může být oběti uděleno povolení k dlouhodobému pobytu za účelem strpění pobytu na území, pokud pobyt oběti bude delší než 6 měsíců a trvají-li důvody, pro které bylo toto vízum uděleno.

---

¹⁴ Výjezdní příkaz opravňuje cizince k pobytu na území po dobu platnosti příkazu. Vyznačuje se do cestovního dokladu ve formě vlepěného štítku.

3. OBECNÉ PRÁVNÍ PROSTŘEDKY OCHRANY PRO OBĚTI DOMÁCIHO NÁSILÍ

Existence domácího násilí byla v České republice dlouhou dobu vnímána jako soukromá záležitost. Postupně ale společnost přijala skutečnost, že domácí násilí je jev, který má celospolečenský dopad a vyžaduje spolupráci všech zainteresovaných institucí. Taktéž česká legislativa prošla v poslední době mnoha změnami. V roce 2004 byla poprvé zakotvena v trestním zákoníku skutková podstata trestného činu týrání osoby ve společném obydlí. Ovšem až do roku 2007 nebyl pojem domácí násilí v českém platném právu vůbec definován.

Teprve přijetím zákonů vztahujících se k problematice domácího násilí se Česká republika přihlásila k řešení problematiky domácího násilí a současně deklarovala nulovou toleranci k násilí a závazek ochrany ohrožených osob. V roce 2007 bylo legislativně zakotveno například preventivní opatření tzv. institut vykázaní. Posléze, v roce 2010 byl novelizován trestní zákoník, který přinesl nové trestné činy pro tuto oblast, jako jsou nebezpečné pronásledování a nebezpečné vyhrožování.

V dnešní době právní rámec problematiky domácího násilí zakotvuje tři pilíře pomoci (Policii ČR, intervenční centra a justici) a je tvořen těmito zákony¹⁵:

- **Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů** - Upravuje zřízení a provoz intervenčních center (IC), což jsou poradenská zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím.
- **Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím** - Zakotvuje institut vykázaní, tj. možnost zásahu státu do vztahu dvou osob, a to v jejich společném obydlí, pokud je jedna osoba druhou ohrožena.
- **Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů** - Upravuje oprávnění policisty rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí, zákazu vstupu do něj a zákazu navazování kontaktu s osobou ohroženou.
- **Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník** - Upravuje trestní postih projevů domácího násilí a trestní postih projevů nebezpečného pronásledování, tzv. stalking.
- **Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.**
- **Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů** - Upravuje postavení dětí, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami. Zákon rovněž upravuje oznamovací povinnosti.

Současný právní rámec tedy vytváří dostatečné možnosti jak pro ochranu osob ohrožených před domácím násilím, tak pro právní postih osob násilných a ukončení násilného jednání.

---

¹⁵ Převzato z <http://www.idtbrno.cz/domaci-nasili-vceskem-pravu>.

3.1. Vykázání¹⁶

Od 1. 1. 2007¹⁷ disponuje policie zákonným oprávněním **vykázat pachatele domácího násilí z obydlí**, ve kterém žije společně s osobou domácím násilím ohroženou, včetně jeho bezprostředního okolí a zakázat mu vstup do něj. Po dobu následujících 10 dnů nesmí násilná osoba do obydlí znovu vstoupit, ani se zdržovat v jeho okolí. O vykázání může policista rozhodnout i v nepřítomnosti násilné osoby. Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a oběma předá písemné **potvrzení o vykázání**.¹⁸ Podrobnosti o právech a povinnostech vykázané osoby, jakož i náležitosti poučení pro osobu ohroženou jsou stanoveny v zákonu o policii.¹⁹

Praxe nevládních organizací ukazuje, že při vykázání může nastat praktická komplikace spočívající v komunikační bariéře, je-li jeden z účastníků incidentu cizinec či cizinka a domluví se jen cizím jazykem, byť například i anglicky. Několik cizinců se zkušeností s vykázáním upozornilo na to, že policisté se s nimi zdráhají bavit, komunikují téměř výhradně s jejich českým partnerem či partnerkou, čímž jim byla odepřena možnost říci policii svou verzi události. Obecně cizinci hodnotí mnohem příznivěji komunikaci s policií v Praze než v menších městech (*viz kapitolu Doporučení*).

Do 24 hodin od svého vstupu do společného obydlí pak zašle policista **kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a soudu**, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření. Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu o vykázání v této lhůtě **i příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí**. Ve lhůtě 3 dnů od vykázání provede policista kontrolu, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázání.

Na návrh ohrožené osoby může soud nařízením předběžného opatření policejní **vykázání prodloužit**, a to až na dobu 6 měsíců. Podáním **návrhu na nařízení předběžného opatření**²⁰ se může ohrožená osoba domáhat, aby násilná osoba:

- opustila společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržovala se ve společném obydlí nebo do něj nevstupovala
- nevstupovala do bezprostředního okolí společného obydlí nebo ohrožené osoby a nezdržovala se tam,
- zdržela se setkávání s ohroženou osobou,
- zdržela se nežádoucího sledování a obtěžování ohrožené osoby jakýmkoliv způsobem.

Pro ohrožené osoby představuje návrh na nařízení předběžného opatření velice důležitý nástroj pro jejich ochranu, neboť jej lze podat i v případě, že násilná osoba nebyla vykázána policií, tedy např. v případě, že policie incident nevyhodnotila jako natolik závažný, aby násilnou osobu vykázala nebo v případě, že ohrožená osoba policii domácí násilí nenahlásila. Praktickou pomoc při sestavení návrhu poskytují ohroženým osobám **intervenční centra**. Ta mají zákonnou povinnost²¹ do 48 hodin od doručení úředního záznamu o vykázání kontaktovat ohroženou osobu a informovat ji o možnostech řešení její sociální situace, podporu však poskytují také obětem domácího násilí, kde k vykázání násilné osoby nedošlo.

¹⁶ § 44 a násl. zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Viz např.

<http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-institut-vykazani.aspx>.

¹⁷ Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

¹⁸ Potvrzení o vykázání obsahuje a) vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, b) uvedení totožnosti ohrožené a vykázané osoby, c) poučení o právech a povinnostech vykázané osoby d) adresu útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání.

¹⁹ § 45 a 46 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ § 400 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²¹ §60a zákona č. 108/2006, o sociálních službách.

O návrhu na předběžné opatření rozhodne soud do 48 hodin bez jednání. Rozhodnutí je vykonatelné jeho vydáním a trvá 1 měsíc. Před uplynutím doby trvání předběžného může ohrožená osoba podat návrh na jeho prodloužení, kdy už soud pro své rozhodování zpravidla nařizuje jednání, aby posoudil zejména trvání stavu ohrožení ohrožené osoby, majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, a další rozhodné okolnosti včetně dalších probíhajících řízení mezi účastníky. O prodloužení předběžného opatření soud rozhodne do 2 měsíců od podání návrhu, přičemž prodloužit jej může jen na dobu nezbytně nutnou. Celkem může předběžné opatření trvat maximálně 6 měsíců.

3.2. Domácí násilí z pohledu trestního práva

Trestní odpovědnost pro osoby, které se dopouští domácího násilí, vyplývá primárně ze skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, trestního zákoníku: „*Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán...*“.

Týráním rozumí trestní zákoník zlé nakládání s osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. Trvalost jednání se posuzuje v závislosti na intenzitě zlého nakládání, nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné, nebo delší dobu trvající. Nevyžaduje se, aby u týrané osoby vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří. Týrání může mít povahu jak útrap fyzických, tak psychických. Útoky mohou směřovat jak proti týrané sobě, tak věci – např. domácímu zvířeti, náležejícímu oběti.

Chráněny jsou jak osoby blízké, tak jiné osoby žijící s pachatelem ve společném obydlí, v důsledku čehož je u nich dána specifická forma vzájemné závislosti. Osobou blízkou rozumí trestní zákoník příbuzné v pokolení přímém, osvojitele, osvojence, sourozence, manžele, partnery. Jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se se pokládají za osoby blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.

Předmětem útoku však může být jakákoli osoba, která žije s pachatelem ve společném obydlí. Společným obydlím rozumí trestní zákoník dům, byt nebo jinou prostorou sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející.

Ustanovení o týrání osoby žijící by mělo postihovat domácí násilí v kontextu specifík vzájemné vztahové závislosti osob žijících ve společném obydlí, tedy mělo by postihovat i ta jednání, která se odehrají mimo místo společného obydlí, např. násilí probíhající během společné cesty na dovolenou aj.

3.3. Postavení oběti domácího násilí v trestním řízení

Oběť domácího násilí může mít v trestním řízení postavení oběti trestného činu, poškozeného a svědka.

3.3.1. Oběť domácího násilí jako oběť trestného činu

Obětí trestného činu se dle zákona o obětech trestných činů rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel obohatil.²²

---

²² § 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

Oběti domácího násilí spadají dle zákona o obětech trestných činů (blíže k tomu viz 3.4.) do kategorie **zvláště zranitelných obětí**, a to jako oběti trestných činů, které zahrnovaly násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy, zejména s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu, nebo s ohledem na závislost na ní.

Druhotná újma představuje újmu, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie ČR, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců, sdělovacích prostředků k ní.

Zvláště zranitelná oběť má dle zákona o obětech trestných činů různá specifická práva na pomoc a ochranu v trestním řízení (podrobně k tomu viz níže 3.4.). Obecně má oběť domácího násilí, stejně jako ostatní oběti trestných činů, právo připojit se jako poškozený k trestnímu řízení s nárokem na náhradu škody na obžalovaném (blíže k tomu viz 3.3.2.).

3.3.2. Oběť domácího násilí jako poškozený v trestním řízení

Poškozeným je ve smyslu trestního práva ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil, atd.²³

Vystupuje-li oběť domácího násilí v trestním řízení jako poškozený, pak má jakožto procesní strana právo aktivně se účastnit trestního řízení, nahlížet do spisu, vyjadřovat se k procesním úkonům, uplatňovat návrhy, navrhopvat provedení důkazů, právo podávat opravné prostředky. Dále má právo nechat se v trestním řízení zastupovat zmocněncem. Je-li poškozeným zvláště zranitelná oběť, má právo na bezplatné (nebo za sníženou odměnu) zastoupení zmocněncem, a to na návrh prokáže-li, že nemá prostředky na hrazení zmocněnce.

3.3.3. Oběť domácího násilí jako svědek v trestním řízení

Svědkiem je fyzická osoba rozdílná od obviněného, která byla vyzvána orgánem činným v trestním řízení, aby vypovídala o skutečnostech důležitých pro trestní řízení, které sama vnímala svými smysly. Je osobou, kterou nelze v trestním řízení zastoupit. Podle ustanovení trestního řádu je každý povinen dostavit se na předvolání k orgánu činnému v trestním řízení a vypovídat jako svědek.

Oběti domácího násilí jsou proto stejně jako ostatní svědci povinny dostavit se k výslechu, jsou však oprávněny odepřít výpověď, jestliže by výpovědi způsobily nebezpečí trestního stíhání sobě, nebo osobě blízké, jejíž újmu by právem pociťovaly jako újmu vlastní. Odepření svědecké výpovědi však může mít podle zákona o obětech trestných činů za následek neposkytnutí odškodnění oběti trestného činu státem.

Pro oběti domácího násilí jakožto zvláště zranitelné oběti se uplatňují **speciální výslechová pravidla**:

- otázky směřující do intimní oblasti lze klást, jen je-li to nezbytné pro trestní řízení
- výslech by měl být proveden tak, aby nemusel být opakován
- formulace otázek by měla být volena s ohledem na osobu oběti (věk, psychický stav, okolnosti, které ji činí zvláště zranitelnou)
- oběť nebo její zmocněnec má právo podávat námitky proti zaměření otázek
- v přípravném řízení má právo na výslech konaný zvláště ohleduplným způsobem osobou k tomu vyškolenou a osobou „zvoleného“ pohlaví

---

²³ §43 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád).

- má právo na tlumočnicka „zvoleného“ pohlaví
- právo na zamezení bezprostředního vizuálního kontaktu při výslechu s osobou obviněnou

3.4. Zákon o ochraně obětí trestných činů

Zákon o ochraně obětí trestných činů s účinností od 1. 8. 2013²⁴ poprvé sjednocuje problematiku postavení a práv obětí trestných činů (tedy i obětí domácího násilí) do jedné právní normy a výrazně posiluje postavení obětí trestných činů v trestním řízení. Cílem nového zákona je **zlepšení postavení obětí trestných činů** tím, že se s obětí bude zacházet s respektem a citlivě s ohledem na situaci, ve které se nachází nikoliv vlastní vinou, a dále způsobem, který jí nepřivodí další újmu atd.

Kromě zavedení nových práv obětí trestných činů, a pravidel pro poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů státem, zákon o ochraně obětí také upravuje i vztahy mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů. Zde uvádíme ta práva obětí v trestním řízení, která se vztahují na **migrantky a migranty v postavení obětí trestných činů spáchaných v kontextu domácího násilí**.

- Každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť (zákonem garantovaná **zásada presumpce bytí obětí**).
- Oběti přísluší **práva** podle zákona o obětech trestných činů **bez ohledu na rasu, etnický původ, národnost, bez ohledu na její státní občanství**.
- Oběť, která prohlásí, že neovládá český jazyk, má **právo na podání informací** orgány činnými v trestním řízení, zdravotnickými zařízeními a subjekty poskytujícími pomoc obětem trestných činů **v jazyce, o kterém prohlásí, že mu rozumí, nebo v úředním jazyce státu, jehož je občanem** (právo na bezplatného tlumočnicka). Jde především o informace o místě pro podání trestního oznámení, které organizace poskytují odbornou pomoc obětem trestných činů a zda bezplatně, informace o opatřeních týkajících se bezpečí oběti, o průběhu trestního řízení a právech oběti v něm, o propuštění obviněného z vazby, z věznice aj.
- Oběti domácího násilí jakožto **zvlášť zranitelné oběti** mají dále právo na:
  - bezodkladnou, bezplatnou, odbornou **pomoc organizace** zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů
  - nárok na **bezplatnou právní pomoc**, nebo pomoc za sníženou odměnu zmocněncem – požádají-li o ustanovení takového zmocněnce z řad advokátů soud, či v přípravném řízení státního zástupce a prokáží-li, že nemají potřebné finanční prostředky na hrazení advokáta
  - podání žádosti o učinění **opatření k zabránění kontaktu s osobou, kterou oběť označila za pachatele** v kterémkoli stádiu trestního řízení, nebo na učinění opatření k zabránění bezprostředního vizuálního kontaktu s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu
  - **volbu pohlaví policisty**, který bude oběť vyslýchat, stejně tak na **volbu pohlaví tlumočnicka**
  - **doprovod důvěrníka** u všech úkonů trestního řízení
  - **utajení osobních údajů** vlastních, svědků, důvěrníka, zmocněnce aj.
  - **zvlášť citlivé provedení výslechu**, a to osobou k tomu vyškolenou tak, aby se nemusel opakovat.
- Oběť má **právo připojit se k trestnímu řízení jako poškozený s nárokem na náhradu škody** na obžalovaném.

²⁴ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

- Oběť má **právo na odškodnění** - tj. peněžitou pomoc, kterou poskytuje stát cizinci, který se stal obětí trestného činu na území ČR a udělení pobytového statusu, který umožňuje podat žádost o odškodnění.²⁵
- Oběť má právo učinit **Prohlášení o dopadu trestného činu na její život**. Lze jej podat i písemně, prohlášení má sílu důkazního prostředku.
- Oběť má **právo na ochranu před hrozícím nebezpečím**, jde především o
  - **vykázání** (blíže viz výše 3.1.)
  - **předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí** podle zákona o zvláštních řízeních soudních - lze se jím soudně domoci opuštění společného obydlí násilným partnerem, nežádoucího sledování násilným partnerem aj.
  - **předběžné opatření v rámci trestního řízení** - lze jej uložit po sdělení obvinění, hrozí-li opakování, dokonání nebo vykonání trestného činu, který obviněný spáchal či připravoval a lze se jím domoci zákazu styku s poškozeným, vstupování do společného obydlí aj.

PRAKTICKÉ RADY, KTERAK POMOCI OBĚTEM TRESTNÝCH ČINŮ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

- Rozhodne-li se oběť podat **trestní oznámení**, je lepší sepsat je písemně, promyslet navrhované důkazy, rozpomenout se na časovou posloupnost průběhu násilí, popsat je podrobně - uvést detaily, které jsou specifické a významně danou věc dokreslují. Takto vypracované trestní oznámení pak lze podat na státní zastupitelství nejlépe v místě, kde k násilí docházelo.
- V případě **vykázání policie sama ze zákona zahajuje prověřování** toho, zda byl spáchán trestní čin (tj. nečeká, až oběť podá trestní oznámení). Oběť domácího násilí, tedy trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí nemá právo odejmout policii souhlas s vyšetřováním. Může pouze nevyprávět. V případě vykázání je dobré využít **kontaktů na intervenční centrum**, který policie obětem během vykázání obětem sděluje. Intervenční centra jim pak poskytují bezplatnou odbornou sociálně právní a terapeutickou pomoc spolu s potřebnými informacemi o průběhu trestního řízení a právech a postavení obětí v něm (kontakty viz níže v části 7).
- Na portálu Ministerstva spravedlnosti www.justice.cz²⁶ je **seznam dalších organizací**, které poskytují bezplatně odbornou pomoc obětem trestných činů (terapeutickou, sociálně právní, trestně právní poradenství, pomoc při hledání ubytování v případě potřeby aj.).
- Je výhodné, když oběť nechodí k podání vysvětlení, nebo výslechům na policii sama a využije práva na **doprovod důvěrníka**, tj. kterákoli osoba, které věří a která jí bude psychickou oporou.
- V případech zahájení trestního řízení je velice důležité sepsat s obětí trestného činu co nejdříve **žádost o přiznání nároku na právní pomoc zmocněncem poškozeného bezplatně nebo za sníženou odměnu**, kdy odměnu za poskytnuté právní služby obětem hradí stát, případně posléze odsouzený. Tuto žádost pomohou sepsat organizace tzv. poskytující právní informace obětem trestných činů, které jsou zapsány ve výše uvedeném seznamu na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti.
- Oběti lze pomoci s realizací práva na **zabránění kontaktu s obviněným** v průběhu trestního řízení, například podporou při dojednávání výslechu na policii, nebo u soudu.
- V řízení u soudu má **oběť v roli svědka** právo požádat soud o to, aby ji soud vyslyšel v nepřítomnosti obžalovaného a její výslech zařadil hned na počátek řízení po přečtení obžaloby.
- Pro oběť je velice důležité, aby **nešla k soudu sama**. Důležitý je nejen její právní zmocněnec, ale i doprovod důvěrníkem, který s ní absolvuje stresující čekání na výslech apod.

²⁵ § 23 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

²⁶ Dostupné na: <https://otc.justice.cz/verejne/subjektPoskytujiciSocialniSluzby/seznam.jsf>.

4. KAZUISTIKA

4.1. Případ Oksana – rodinná příslušnice občana EU

Dne 22. 10. 2012 požádala o přijetí do azylového domu ACORUSu 34 letá občanka Ukrajiny Oksana s 3,5-letým synem Kostou, který byl po otci občanem Bulharska.

Klientka pracovníkům ACORUSu sdělila, že do České republiky přijela poprvé v roce 2001 ve svých 23 letech a pracovala zde po dobu necelých 3 let jako pomocná síla ve známé pražské pekárně. Pak se vrátila zpět na Ukrajinu. Do Prahy znovu přijela ve svých 28 letech v roce 2006 a našla si zde práci jako pomocná síla v restauraci. Krátce po návratu do České republiky se seznámila se svým budoucím o 2 roky starším manželem Dmitrijem, občanem Bulharska. Po roční známosti spolu začali bydlet. Počátky společného soužití charakterizovala Oksana slovy: „*Velmi jsme si rozuměli a byli si vzájemně oporou.*“ V roce 2009 se jim narodil syn Kostá, a protože Oksana i Dmitrij chtěli tvořit „skutečnou“ rodinu, uzavřeli v roce 2010 manželství.

4.1.1. Historie vzniku a vývoje násilí ve vztahu

První vážné konflikty v manželství popsala Oksana v trestním oznámení, které na Dmitrije po několika dnech pobytu v azylovém domě podala: „*... Asi 1,5 – 2 roky po narození syna (když jsem jej přestala kojít) se ke mně manžel začal chovat agresivně. Vyčítal mi, že nemáme peníze, protože nepracuji, chtěl, aby nám stále pomáhala moje matka. Odpovídala jsem mu, že musím být doma s malým dítětem. Všechny své neúspěchy sváděl na mne a velmi často (asi 2x za týden) mi nafackoval. Obvykle při hádce řekl: 'Už si ode mne dlouho nedostala facku' a uhodil mne jen proto, že se mu zdálo, že mi dlouho neublížil. Také mne bil pěstí do vlasové části hlavy, aby nebyly vidět následky, tahal mně za vlasy. Občas mi dupl na nohu. Vyčítal mi, že nejsem dobrá manželka, že jídlo je moc slané nebo málo slané, že mu to nechutná, někdy i to, co jsem uvařila, vyhodil. Nadával mi, že jsem „ukrajinská kurva“ nebo tvrdil, že jsem se zbláznila a potřebuji psychiatra, což jsem vnímala jako velmi ponižující. Druhý den se mi omlouval a já mu vždycky odpustila.*

Asi před půl rokem se začalo psychické násilí stupňovat, začal mi vyhrožovat, že mě zabije nebo zmlátí tak, že mně nikdo nepozná. Stále mně fackoval, nelíbilo se mu, jak s ním mluvím, když jsem nemluvila, tak taky nebyl spokojený. Začala jsem se jej velmi bát, nevěděla jsem, co mám dělat, aby mi neublížil. Cokoliv jsem udělala, bylo špatně.

V srpnu 2012 po návratu z cesty na Ukrajinu, kde jsem si vyřizovala doklady, se manželova agrese vůči mně vystupňovala. Aby měl záminku mi ubližovat, vyčítal mi, že jsem utratila moc peněz a také dával najevo nespokojenost s tím, jak se starám o syna. Vyčítal mi, že ho dost nehlídám, že je stále zraněný apod. Začal zakazovat mé matce se stýkat se synem. Vyhrožoval mi, že mě zmrzačí, že budu na vozíku a nebudu se proto moci o syna postarat a on s ním odjede do Bulharska. Jindy mi vyhrožoval přímo smrtí – že mne zapíchne nožem. Měla jsem velký strach, vyhrožoval mi, že na mne pozve svého otce, pro kterého nebude problém mne zabít, protože už někoho jednou zabil. A také tvrdil, že otci řekne, aby zabil i moje příbuzné na Ukrajině. Přitom na mne křičel, nadával mi, fackoval mně a tahal za vlasy. Když začal mluvit o tom, že bude vozit do Čech dívky z Bulharska a prodávat je do „bordelu“, vymlouvala jsem mu to. On mi pak začal vyhrožovat, že mě taky bude prodávat. Pak mi vzal peníze a odmítl mi dát prostředky na jídlo pro dítě.“

Kostá byl svědkem veškerého ponižování i fyzických napadení, kterých se Dmitrij na Oksaně dopouštěl. Podle slov Oksany tím velmi trpěl, což se projevovalo v jeho chování. Začal být neklidný a plačtivý. Při

útocích se třásl, pak se běžel schovat k Oksaně a objímal ji. Otci prý několikrát řekl: „Ty už mámu bít nebudeš.“ Večer před usnutím Oksaně říkal, že nechce, aby ji táta dával pohlavky.

Jelikož k násilným incidentům docházelo stále častěji, začala se Oksana obávat Dmitrijových výhrůžek, že jí vážně ublíží a také toho, že jeho násilné chování vůči ní zanechá následky na psychickém zdraví Kostí. Rozhodla se situaci řešit. Požádala o pomoc sociální pracovníci na úřadě jedné pražské městské části, která jí zajistila pobyt v azylovém domě s neveřejnou adresou v neziskové organizaci ACORUS. Sem utekla i s Kostou před Dmitrijem na konci října 2012.

4.1.2. Počátky řešení situace domácího násilí

PŘIJETÍ DO KRIZOVÉHO POBYTU (KP)

- předjednal OSPOD
- telefonicky informována o podmínkách KP
- přivezena i se synem autem OSPOD
- poskytnuta krizová intervence
- zmapovány aktuální potřeby matky + dítěte
- zjištěna míra ohrožení - vytvořen bezpečnostní plán
- domluven cíl spolupráce pro KP: **zklidnění, odpočinek, svěřeni syna do péče**

Mapování potřeb

- **Pobytová závislost na partnerovi:** Oksana se velmi obávala výhrůžek manžela, že Kostu odveze do Bulharska ke své rodině a ona jej již nikdy nespasí. Zároveň se obávala, že pokud podnikne konkrétní právní kroky k získání syna do péče a rozvodu manželství, bude tím ohrožen její pobytový statut v České republice a bude se muset vrátit na Ukrajinu (viz níže v části Pobytový status).
- **Finanční tíseň:** Těživým problémem byl pro Oksanu také nedostatek finančních prostředků. Neměla nejen dostatek peněz na jídlo a další základní životní potřeby, ale ani na léky pro nemocného syna. V době započetí spolupráce s ACORUSem nedisponovala Oksana žádným příjmem, neboť oficiálně byl na rodičovské dovolené s Kostou manžel. Ten však fakticky pracoval na stavbách a o syna pečovala ona. Rodičovský příspěvek byl zasílán na Dmitrijův účet, z nějž každý měsíc vždy celou částku vybral a dával Oksaně postupně na jídlo a ostatní potřeby související s provozem domácnosti. Téměř po celou dobu soužití hospodařili s manželem společně, poslední měsíc však Dmitrij odmítal na domácnost a na syna přispívat.

První kroky k řešení

- **Sociální dávky:** Oksana řešila nejdříve svou finanční situaci, a to prostřednictvím sociálních dávek. Nejprve si na Úřadu práce (ÚP) vyřídila zasílání rodičovského příspěvku na svůj účet (do té doby dávku pobíral manžel) a uspěla i se žádostí o přídavek na dítě. Vyřizování dávek hmotné nouze se zkomplikovalo, neboť bylo třeba zjistit u MPSV Oksanin identifikační kód.²⁷ Dokud jej ÚP neměl k dispozici, nemohl o nároku na dávky hmotné nouze rozhodnout. Než byly sociální dávky Oksaně skutečně vyplaceny, poskytlo jí 1 000,- Kč na nákup potravin ze svého

²⁷ Identifikační kód, který osobu jednoznačně určuje v rámci celostátní databáze osob, vedených v kterémkoli systému sociální péče

fondu Oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) pražské městské části, kam svým bydlištěm náležela. Finanční prostředky na antibiotika pro Kostu daroval Fond ohrožených dětí.

PŘÍSTUP RODINNÉHO PŘÍSLUŠNÍKA OBČANA EU NA TRH PRÁCE A K SOCIÁLNÍM DÁVKÁM

S přechodným pobytem rodinného příslušníka občana EU může Oksana pracovat bez pracovního povolení. V praxi je však velmi obtížné nalézt zaměstnavatele, jež osobu s tímto druhem pobytu zaměstná oficiálně. O většinu dávek může žádat až po roce pobytu na území.

- **Podpora v nezaměstnanosti:** Po skončení vyplácení rodičovského příspěvku se Oksana přihlásila na ÚP jako uchazečka o zaměstnání a požádala o přiznání podpory v nezaměstnanosti. Žádosti bylo vyhověno, avšak v červenci 2013 Oksana obdržela rozhodnutí, že byla vyřazena z evidence uchazečů o zaměstnání. Zapomněla se dostavit na pravidelné jednání s pracovníci ÚP. Zároveň jí byla ukončena výplata dávek hmotné nouze, neboť evidence na ÚP je podmínkou pro jejich poskytování.
- **Pobyťový status v ČR:** Za účelem řešení svého statusu navázala Oksana spolupráci s právníčkou Sdružení pro integraci a migraci (SIMI). V době navázání spolupráce s ACORUSEm měla Oksana v České republice povolení k přechodnému pobytu rodinného příslušníka občana EU. Do odchodu ze společné domácnosti bydlela s manželem a Kostou v pronajatém bytě v Praze, přičemž na této adrese byla zároveň hlášena k pobytu. Krátce po jejím odchodu Dmitrij ukončil nájemní smlouvu a pronajal si jiný byt na jiném místě v Praze. Když to Oksana zjistila, dostala strach, že by mohl být její pobyt v ČR považován za nelegální. Bála se i toho, že má jako cizinka malou šanci získat Kostu do péče a že pokud se rozvede, bude z ČR vyhoštěna. Po ujištění, že podání žalob k soudu její pobyt neohrozí, sepsala Oksana ve spolupráci se sociální pracovníci ACORUSu návrh na svěření syna do péče a stanovení výživného, návrh na rozvod a trestní oznámení na manžela.

Migrantky mívají po odchodu od násilného partnera největší obavy právě ze ztráty pobyťového oprávnění, neregulérního pobytu či z odebrání dítěte. K těmto tématům směřují první konzultace u sociálních pracovníků. Teprve po zklidnění situace, vysvětlení postupu vzhledem k otázkám pobytu v ČR je vůbec možné začít řešit problematiku domácího násilí.

- **Úprava styku otce s dítětem:** Oksana nechtěla Kostu připravit o tátu, jen potřebovala nastavit pravidla jejich kontaktu, která by byla pro Kostu i pro ni samotnou bezpečná. Obrátila se proto na Poradnu Magdala při Charitě Praha, kde požádala o zajištění asistovaného setkávání syna s Dmitrijem. Aby zabránila Dmitrijovi odvézt Kostu bez jejího souhlasu do Bulharska, podala na doporučení Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí návrh na předběžné opatření, kterým by soud zakázal otci se synem vycestovat mimo Českou republiku a odebral Dmitrijovi Kostův cestovní pas. Asistované setkávání ve Středisku Magdala se podařilo domluvit a Kostá se mohl po 6 týdnech odloučení s tátou setkat. Předběžnému opatření soud nevyhověl s odůvodněním, že Oksana nepředložila žádný důkaz, že chce Dmitrij Kostu unést. Zároveň soud přihlédl k tomu, že se Kostá s otcem vídá jen prostřednictvím asistovaného setkávání v Poradně Magdala a bydlí s matkou v azylovém domě na utajené adrese, tudíž nehrozí bezprostřední riziko jeho odvezení otcem z České republiky.

4.1.3. Kroky ke stabilizaci

- **Vztah manželů:** Dmitrij opakovaně prováděl nátlak na Oksanu. Telefonoval jí, psal sms, střídavě jí vyhrožoval ublížením na zdraví, střídavě prosil, aby se vrátila. Když se s ním náhodně dvakrát potkala na úřadě, po každé vzal syna do náruče a přemlouval ji k návratu. Syna používal jako prostředek vydírání, manipuloval Oksanou s argumenty ohledně jejího pobytu v ČR a návrhu na určení poměrů nezletilého, tak aby stáhla trestní oznámení a vrátila se k němu. Naléhání a výhrůžky manžela Oksanu velmi vyčerpávaly, také nejistá finanční situace a nestálé zaměstnání ji velmi stresovaly. Cítila se psychicky na dně, proto požádala o konzultace terapeutku ACORUSu. V rámci konzultací také vyplynulo, že k domácímu násilí docházelo i v původních rodinách obou manželů a v obou případech se rodiče Oksany i Dmitrije nakonec rozvedli.
- **Péče o nezletilého Kostu:**
  - **Zdravotní stav dítěte:** Dmitrijovo násilí vůči Oksaně se negativně podepsalo také na zdravotním stavu Kosty. Začal se chovat jako dvouletý, pomočovat se, být na Oksanu zvýšeně fixovaný, čímž pravděpodobně manifestoval svůj silný pocit nejistoty, co bude a zda „nezmizí i máma“. Pedagogická pracovnice ACORUSu Oksaně objasnila, že Kostův svým chováním vyjadřuje potřebu bezpečí a ohledně Kostova pomočování doporučila preventivní režimová opatření. Kostů začal docházet na scénotest (terapeuticko-diagnostická projektivní metoda založená na principech terapie hrou).

U malých dětí z rodin postižených domácím násilím se vyskytují vývojové retardace, poruchy koncentrace a spánku, extrémní fixace na matku, školní problémy, zvýšená agresivita atp. Časté jsou i následky na tělesném zdraví.²⁸

- **Plán péče o dítě:** V rámci scénotestu Kostův opakovaně intenzivně vyjadřoval přání, aby rodiče bydleli spolu. Na základě těchto zjištění Oksana společně s pedagogickou pracovnicí vytvořila plán péče o Kostu, jehož cílem bylo pomoci mu vyrovnat se s důsledky prožitého domácího násilí v rodině a adaptovat se na nové prostředí. Dílčí cíle byly formulovány následovně: bezpečný kontakt s otcem, stabilizace psychického a zdravotního stavu Kosty a podpora rodičovských kompetencí Oksany.
- **Školní zařízení pro dítě:** S podporou OSPOD se Oksaně podařilo zajistit pro Kostu mateřskou školu, kam nastoupil od února 2013.
- **Kontakt dítěte s násilným rodičem:** Asistované setkávání Kosty s tátou v Poradně Magdala probíhala pravidelně. Dmitrij zpočátku při kontaktu se synem obtížně zvládal vlastní emoce (plakal před ním) a opakovaně Kostu znejišťoval svými otázkami. Celkově však bylo jednání otce se synem pracovníky Magdaly hodnoceno jako empatické, pravidelné setkávání v bezpečném prostoru posilovalo jejich vzájemný vztah. Dmitrij opakovaně usiloval o osobní setkání s Oksanou, ta se však dlouho necítila psychicky natolik silná, aby jej zvládla. Také si přál, aby se mohl se synem co nejdříve stýkat v prostředí vlastního bytu a po delší dobu. I tento jeho požadavek Oksana dlouho odmítala, bála se, že jí syna nevrátí.

²⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

V rodinách s domácím násilím může být asistovaný styk dobrou variantou v těch případech, kdy má dítě s druhým rodičem zachovánu hlubší citovou vazbu, kdy je na místě nabídnout dítěti prostor pro pozitivní korektivní zkušenost s rodičem, kde například dítě potřebuje obnovit důvěru v zájem ze strany tohoto rodiče (Dušková 2014).

- **Zdravotní pojištění**

Kostovo i Oksanino zdravotní pojištění bylo vázáno na ekonomickou aktivitu Dmitrije. Jelikož Dmitrij přestal po odchodu Oksany legálně pracovat, přestali být ona i Kostů zdravotně pojištěni a Oksana byla nucena hradit nejen léky, ale i ošetření u lékaře. Za tímto účelem jí opakovaně byly poskytovány finanční prostředky ze zdravotního fondu ACORUSu. Od dubna 2013 začal Dmitrij opět legálně pracovat a Kostů tudíž zdravotní pojištění získal. Oksana by také mohla být na Dmitrijovo zdravotní pojištění navázána z titulu manželky, avšak potřebovala by k tomu ještě Dmitrijův souhlas. Nakolik v tu dobu již byli v rozvodovém řízení, rozhodla se zabezpečit si pojištění pro sebe na základě vlastní výdělečné činnosti.

PŘÍSTUP RODINNÉHO PŘÍSLUŠNÍKA OBČANA EU KE ZDRAVOTNÍMU POJIŠTĚNÍ

Cizinka s tímto povolením k pobytu má veřejné zdravotní pojištění, až na některé výjimky, pouze v případě, že je zaměstnaná, jinak má pojištění pouze komerční, které nehradí vše. Společný syn má v našem případě veřejné zdravotní pojištění, které je vázané na otce – občana EU, pokud má otec v ČR zaměstnání.

- **Výdělečná činnost**

Během pobytu v azylovém domě se Oksana pokoušela najít si práci, aby měla více peněz a zdravotní pojištění pro sebe i syna. Aby zvýšila své šance získat dobré zaměstnání, začala pravidelně docházet na doučování českého jazyka a trénovat ovládání počítače. Ovšem ani s podporou pracovníků SIMI i ACORUSu se Oksaně za několik měsíců nepodařilo najít legální práci. V jednom z hotelů jí nakonec za práci pokojské nabídli možnost výdělku „na černo“ za 70,- Kč na hodinu. Po několika týdnech vyčerpávající dřiny Oksana zjistila, že nedostane zapláceno za všechny odpracované hodiny. Potřebovala další přivýdělek, proto začala uklízet ještě ve dvou domácnostech. Na doučování češtiny ani práce s počítačem už nezbýval čas. V hotelu se po několika měsících podařilo vyjednat uzavření dohody o provedení práce.

- **Opatrovnické řízení a vymáhání výživného**

Začátkem ledna 2013 proběhlo soudní jednání o úpravě poměrů ke Kostovi. Byl vydán rozsudek, že Kostů je svěřen do výchovy matky a otci bylo uloženo přispívat na jeho výživu měsíčně částkou 4 500,- Kč. Zároveň musel Dmitrij splácet 500,- Kč každý měsíc za dobu od odchodu Oksany s Kostou ze společné domácnosti do rozhodnutí soudu. Celkový dluh na výživném soud vyčíslil na 9 000,- Kč. Ani na základě rozsudku nebyl Dmitrij ochoten výživné na Kostů hradit, proto jej k tomu Oksana v polovině března 2013 písemně vyzvala. Když ani poté peníze neposlal, podala začátkem dubna 2013 trestní oznámení pro zanedbání povinné výživy. Dne 30. 5. 2013 byl Dmitrij trestním příkazem odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 6 měsíců s podmíněčným odkladem na 18 měsíců a zároveň mu byla uložena povinnost splatit na výživném ve výši 27 000,- Kč.

- **Rozvod manželství**

K projednání návrhu na rozvod manželství, který podala k soudu v prosinci 2012, byla Oksana vyzvána poprvé na konci března 2013. Jelikož se soudu nepodařilo Dmitrijovi doručit předvolání, bylo jednání

odročeno na neurčito. Soud Oksanu vyzval, aby zjistila Dmitrijovu doručovací adresu, jinak hrozilo zamítnutí její žaloby. Další soudní stání o rozvod se konalo v polovině června 2013 a poté ještě několikrát kvůli úplnému podání výpovědi soudu. Rozsudek soudu 1. stupně o rozvodu manželství byl vynesena na konci srpna 2013. Dmitrij Oksaně vyhrožoval, že se proti rozsudku odvolá, což nakonec opravdu udělal.

- **Pobyťový status v České republice**

Ve spolupráci s právníčkou SIMI podala Oksana na počátku ledna 2013 žádost o udělení povolení k trvalému pobytu v ČR pro sebe i Kostu, aby tak získali stabilní pobyťový status. Rozvod manželství může být v některých případech důvodem pro ukončení přechodného pobytu rodinného příslušníka občana EU. V polovině května 2013 se obrátila na Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra (OAMP MV) s urgencí a žádostí o sdělení informací o stavu řízení. V září 2013 jí bylo doručeno opatření proti nečinnosti vydané Komisí pro rozhodování ve věcech pobytu cizinců, kterým přikázalo OAMP MV vydat do 30 dnů od doručení tohoto opatření rozhodnutí ve věci řízení o žádosti o povolení k trvalému pobytu Oksany i Kosty.

MOŽNOSTI POBYTU DLE CIZINECKÉHO PRÁVA

Oxana měla přechodný pobyt rodinného příslušníka občana EU, byla tedy vázána na pobyt manžela. V některých případech je třeba rozchod řešit změnou účelu pobytu. Pokud je i dítě občanem EU, jednou z možností je změnit navázání pobytu z partnera/manžela na dítě. Není-li to však možné, může po ukončení přechodného pobytu rodinného příslušníka občana EU z důvodu skončení partnerského vztahu žádat o příslušný typ dlouhodobého pobytu dle účelu pobytu v ČR, případně o pobyt trvalý.

Ze zkušenosti SIMI vyplývá, že OAMP vychází vstříc ženám, jež žádají o změnu účelu pobytu za účelem sloučení rodiny, jestliže důvodem je domácí násilí. Na OAMP je možné uvést jako místo pobytu oficiální (veřejnou) adresu poskytovatele služeb utajovaného azylového domu, přičemž toto je potřeba doplnit vyjádřením poskytovatele služeb, že je migrantka klientkou služby.

- **Trestní oznámení**

Počátkem listopadu 2012 podala Oksana trestní oznámení na Dmitrije za násilí, kterého se na ní dopouštěl. Policie jej předala místnímu úřadu v lednu 2013 a ten v březnu 2013 Oksanu vyzval, aby podala návrh na projednání přestupku, chce-li, aby se věc dále řešila. Oksana písemný návrh podala, dostavila se i na osobní jednání, nakonec však byl návrh na projednání přestupku odložen, neboť k jeho spáchání došlo před více než 3 měsíci.

- **Bydlení**

Při hledání bydlení Oksana zpočátku spoléhala na pomoc příbuzných, kteří žili v Praze. Později sama začala aktivně hledat možnosti komerčních pronájmů bytů, zjišťovala podmínky pronájmu obecního bytu (nesplnila by základní podmínku podání žádosti, kterou je státní občanství ČR). Zvažovala i přestěhování do dalšího azylového domu, ale opakovaně se setkala s odmítnutím kvůli svému občanství. Přemýšlela i o možnosti pronajmout si byt spolu se svou matkou, ta však měla výhodně pronajatý pokoj na ubytovně, na který dostávala příspěvek od zaměstnavatele. Nakonec se jí díky nalezení zaměstnání a velké spořivosti podařilo shromáždit peníze na kauci a pronajmout si byt, kde dodnes s Kostou bydlí.

- **Reflexe pobytu v azylovém domě**

Poslední den pobytu v ACORUSu se Oksana sešla se sociální pracovnící, aby vyhodnotily 13-měsíční spolupráci. Pobyt v ACORUSu hodnotila Oksana celkově pozitivně. Bála se zpočátku odmítnutí proto, že

je cizinka. Největší přínos pobytu v azylovém domě vidí v tom, že se „začala na svět dívat jinýma očima, získala jiskru v oku“. Zjistila, že může zvládnout to, co jí manžel tvrdil, že nezvládne. „Uvěřila jsem sama sobě, svým pocitům.“ V ACORUSu jí pomohlo, že „jste mi dali možnost podívat se na svůj život z jiné stránky“. Kladně hodnotila i proces individuálního plánování: „Přimělo mě to udělat něco konkrétního.“ Díky skupinám a individuálním rozhovorům s terapeutkami se jí podařilo „uklidnit mozek a duši“. Během pobytu v azylovém domě se jí kromě získání pronájmu povedlo získat Kostů do vlastní péče, získat pro něj školku, zvládnout jeho nemoci, vyřídít mu zdravotní pojištění, najít si práci, podat žádost o trvalý pobyt v České republice a „všechno psychicky zvládnout“. Na otázku sociální pracovnice, co by v azylovém domě změnila a co by měnit nedoporučovala, odpověděla: „Změnila bych dům na bezpečnější a taky bych tu chtěla mít vanu. Určitě bych neměnila zaměstnance, včetně pana údržbáře.“

- **Spolupráce po odchodu z azylového domu**

Oksana pokračovala ve spolupráci s ACORUSem i po odchodu z azylového domu, a to prostřednictvím ambulantní poradny. Potřebovala pomoci s rozvodem (Dmitrij se proti rozsudku soudu 1. stupně odvolal) a při výchově Kostí.

Před rokem získala Oksana i Kostů povolení k trvalému pobytu v České republice.

PRÁVA OSOB S POVOLENÍM K TRVALÉMU POBYTU

Osoba s uděleným povolením k trvalému pobytu může pracovat bez pracovního povolení, může být registrovaná na Úřadě práce, může žádat o sociální dávky, má veřejné zdravotní pojištění – buď z titulu zaměstnání, nebo z titulu samoplátce. S trvalým pobytem je také snazší nalézt oficiální zaměstnání na pracovní smlouvu.

4.2. Případ Natálie – domácí násilí mezi občany třetích zemí

Dne 1. 4. 2011 přišla Natálie do ambulantní poradny občanského sdružení ACORUS jako zájemkyně o pobyt v azylovém domě. Uvedla, že je státní občanka Ukrajiny a v České republice pobývá na základě povolení k dlouhodobému pobytu, které získala z titulu sloučení s členem rodiny - s manželem. Manžel je také Ukrajinec, jemuž byl v České republice udělen trvalý pobyt z důvodu výkonu práce. Trvalý pobyt v České republice má i jejich sedmiletý syn Víťa, a to z titulu sloučení s členem rodiny, tedy s otcem.

4.2.1. Historie vzniku a vývoje násilí ve vztahu

Natálie se seznámila s manželem v České republice v roce 2000. Původně jela do Čech jen na krátký čas, aby si vydělala nějaké peníze. Byla čerstvě rozvedená, u matky na Ukrajině nechala čtyřletého syna. Vydělané peníze chtěla investovat do jeho výchovy, chtěla si zútlunít byt, který jí z manželství zůstal. Jejím snem bylo vydělat si i na plastickou operaci, aby byla co nejhezčí, protože se chtěla vdát. Toužila vybudovat pro sebe a syna šťastnou, normálně fungující rodinu. V České republice našla práci jako pokojská, pracovala na základě krátkodobých dohod o provedení práce.

Natálii s budoucím manželem seznámila kamarádka a po krátké známosti se nastěhovala do jeho bytu, který na černo pronajímala. Byl zedník, pracoval jako OSVČ, v Čechách si dokázal vydělat velmi slušné peníze. Měl za sebou vojenskou službu v Afghánistánu, hodně pil. Od začátku vztahu byl velmi žárlivý. V opilosti chodil za Natálií do práce, obviňoval ji z nevěry, nadával jí. Když ji poprvé fyzicky napadl,

Natálie se s ním rozešla a vrátila se na Ukrajinu. Dva roky jí telefonoval, navštěvoval jí a sliboval, že už se bude chovat jinak, že nebude pít. Chtěl, aby s ním znovu žila v Čechách. Natálie uvěřila.

V chování Natálie a jejího manžela lze vysledovat typické znaky chování účastníků vztahu „oběť domácího násilí – agresor“. Jde o vztah, který je rytmizován třemi fázemi. V první fázi jde o „vytváření napětí“, kdy u násilného partnera narůstá podrážděnost, výbušnost, kterou se oběť pokouší mírnit poslušností a submisivním chováním. Ve druhé fázi, tzv. „období týrání“, dochází k eskalaci násilí, kterému se oběť neumí účinně bránit. Třetí fáze jsou tzv. „lábánky“. Násilný partner se omluví, slíbí, že se jeho chování nebude opakovat. Odpuštěním přechází třetí fáze plynule do první a cyklus násilí pokračuje. Odpuštění je de facto viditelným znakem totální nadvlády násilného partnera nad obětí.

V roce 2002 se Natálie po návratu do ČR opět nastěhovala k partnerovi. Netrvalo dlouho a znovu ji začal v opilosti napadat. Vyčítal jí, že se s ním rozešla, vulgárně jí nadával, ponižoval ji, vyhazoval z bytu. Asi po roce takového soužití Natálie otěhotněla. Nicméně partner se k ní dál choval velice agresivně. V 6. měsíci těhotenství ji v opilosti brutálně zbil. Napadal jí na břicho, když si jej chránila, chytil ji za vlasy a mlátil jí hlavou o pelest. Natálie se poté vrátila na Ukrajinu. Partner jí opět telefonoval a sliboval láskyplné jednání, ona opět uvěřila a uzavřela s ním manželství. V červnu 2004 se jim narodil syn Rosta. Už během křtin manžel Natálii před celou rodinou napadl, vláčel jí po kuchyni za vlasy, hrubě jí nadával.

Natálie měla stále svůj byt z prvního manželství, přesto nedokázala od násilného partnera odejít, byt měla kam. Matka partnera jí slibovala, že celá rodina na manžela dohlédne, aby už nepil a choval se k ní uctivě. Přemlouvala Natálii, aby svůj byt prodala a peníze investovala do stavby rodinného domu.

Natálie byla přesvědčená, že selhala, protože nedokáže udržet rodinu. Bála se, že když od manžela odejde, sousedé si na ni budou ukazovat a říkat: „To je ta dvakrát rozvedená“. Byt prodala, peníze dala manželovi a žila pak spolu se svými dvěma syny v domě, na který takto „dobrovolně“ přispěla. Manžel jezdil pracovat do Čech. Peníze jí nedával, odkazoval ji na sociální dávky. Když byl opilý, telefonoval jí a pokaždé jí vulgárně nadával. Když přijel na Ukrajinu, v opilosti se dál na ní dopouštěl násilí.

V odborné literatuře se často píše o tzv. syndromu týrané ženy. Podle Ludmily Čírtkové jej lze definovat jako „soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, které vedou k snížené schopnosti ženy efektivně reagovat na prožité násilí“. Tyto symptomy lze rozdělit do třech kategorií: příznaky posttraumatické stresové poruchy, naučenou bezmoc a sebezničující reakce.²⁹

V roce 2005 přijela Natálie na žádost manžela do Čech, aby vydělávala peníze. Manžel Natálii zhruba 1 – 3x do měsíce brutálně zbil. Ona nikdy nevyhledala lékaře, nevolala policii. Když viděla, že je opilý, snažila se před ním zamknout v pokoji. Nepodařilo-li se to, odtrhávali jej z ní ostatní nájemníci bytu. Ona pak opakovaně „utíkala“ na Ukrajinu, kam jí manžel telefonoval a sliboval, že už ji víckrát neuhodí.

Když byly Vítovi tři roky, vyřídil mu otec trvalý pobyt v ČR, aby přijel za rodiči. Tři roky s nimi bydlel v jednom pokoji, spal v jedné posteli. Byl přítomen téměř veškerému násilí, kterého se otec na matce dopustil.

²⁹ Více informací zabývajících se tímto psychologickým fenoménem lze nalézt v publikaci DOMÁCÍ NÁSILÍ zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám, autorů Zdeny Zuzany Bednářové, Kateřiny Mackové, Petry Wünschové, Kateřiny Bláhové

„U dítěte, které je ve stresu z traumatického zážitku, kdy je objektem násilí osoba, kterou má rádo a která se o něj stará, může dojít k útlumu vývoje, projevuje se u něj separační strach a strach obecně jako nejsilnější dětská emoce, pronásledují je noční můry. Převážně chlapci bývají nepřátelští a agresivní, dívky vykazují spíše vnitřní problémy (deprese a somatické potíže). Může to ale být i naopak. Děti mohou být neklidné, plačtivé, úzkostné, trpí malou sebeúctou, jsou zlostné, mají potíže se sebekontrolou, jdou z nemoci do nemoci, objevují se u nich poruchy příjmu potravy (například anorexie), pokusy o sebevraždu, sebepoškození.“³⁰

V roce 2009 manžel Natálie v opilosti napadl způsobem, který již opravdu ohrožoval její život. Natálie od té doby neslyší na levé ucho. Násilí, kterého se na ní dopustil, bylo tak brutální, že sám po vystřízlivění navrhl, aby se rozešli. Natálie nechtěla. Manžel od té doby ztratil poslední zábrany, které ještě měl.

V červnu 2010 našla Natálie manžela na chodbě jejich domu pobodaného. Chtěla zavolat záchranou službu, manžel však nesouhlasil. Nechtěl, aby policie viděla nelegální podnájemníky. Natálie po několika hodinách přesto záchranku zavolala. Když se jej pak policie ptala, kdo jej napadl, sdělil jí, že si nic nepamatuje. Nedlouho poté došlo mezi manželi ke konfliktu během jejich návštěvy na Ukrajině, kdy vyšlo najevo, že manžel v opilosti obtěžoval i Natáliinu matku. Tehdy se Natálie konečně po deseti letech vztahu plného ponižování a brutálního násilí rozhodla pro rozvod. Protože se nevzdala svého majetkového podílu na domě, do kterého investovala peníze ze svého prodaného bytu, manžel na ni v České republice podal trestní oznámení pro ublížení na zdraví. Ohlásil, že jej pobodala ona.

Proti Natálii bylo zahájeno trestní řízení pro podezření ze spáchání těžkého ublížení na zdraví manžela, kterého se měla dopustit tím, že manžela pobodala třemi ranami nožem do břicha. Před soudním jednáním manžel křikem a násilím nutil Natálii, aby se do připraveného diktafonu přiznala. Natálie se nepřiznala, a to ani před soudem, kde jen pravdivě vypovídala o událostech onoho dne. O násilí, které tomu léta předcházelo, se však nezmínila. Na radu advokátky se po soudním líčení nevrátila domů, neboť jí zde hrozilo velké nebezpečí ze strany manžela. Ještě týž den nastoupila se synem na krizový pobyt v organizaci Proxima Sociale, o.p.s., a dne 4. 4. 2011 na pobyt do azylového domu ACORUS.

4.2.2. První kroky k řešení situace domácího násilí

Mapování potřeb

Při nástupu do azylového domu proběhla úvodní konzultace Natálie se sociální pracovnící ACORUS, během které došlo k:

- pojmenování zakázky a cílů, kterých chce Natálie během pobytu v azylovém domě dosáhnout,
- vypracování bezpečnostního plánu,
- dohodě o nejbližších potřebných krocích.

Zakázkou Natálie bylo získání bezpečného a finančně dostupného bydlení pro sebe a syna, pomoc v opatrovnickém a trestním řízení, pomoc s řešením pobytového statusu v ČR, získání terapeutické péče pro sebe a syna tak, aby se snáze vyrovnali s následky prožitého násilí. Natálie si stanovila za pomoci sociální služby získat trvalý pobyt v ČR, stabilní zaměstnání, vlastní bydlení, získat syna do vlastní péče, dosáhnout zproštění obžaloby v trestním řízení, osamostatnit se a vymanit ze vztahu s manželem.

³⁰<http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-partnerskem-vztahu/nasili-v-partnerskem-vztahu.shtml>

Co se týče bezpečnosti, Natálie nepředpokládala, že by jí manžel vyhledával a ohrožoval, i když tento věděl, kam syn chodí do školky a kde ona pracuje. Přesto jí sociální pracovnice doporučila preventivní opatření, že bude syna do mateřské školy vodit a vyzvedávat v doprovodu kamarádky, dohodne se s učitelkami, aby ji kontaktovaly v případě, že by otec chtěl Víťu ze školy vyzvednout, bude mít v pohotovosti telefon a aktivuje si funkci přímého volání policie. V případě, že by se potkala s manželem na ulici, vběhne do obchodu či nejbližší instituce a bude se dožadovat pomoci, či hlasitě volat o pomoc.

Sociální pracovnice během úvodní konzultace naplánovala s Natálií první nezbytné kroky:

- terapeutické sezení s psychologkou ACORUSu,
- konzultace s právníčkou Sdružení pro integraci a migraci (SIMI) ohledně pobytu v ČR,
- setkání s advokátkou ve věci trestního řízení a konzultace ohledně dalšího vedení obhajoby,
- konzultace s advokátkou ohledně opatrovnického řízení (zprostředkoval a hradil ACORUS),
- konzultace s pedagogickou pracovnicí ACORUSu za účelem naplánování péče o syna.

Pobyťový status Natálie po příchodu do azylového domu

Během konzultace s právníčkou SIMI Natálie získala tyto informace:

- Jelikož povolení k dlouhodobému pobytu v České republice získala na základě sloučení s členem rodiny - manželem, který se na ní dopouštěl násilí a od kterého z tohoto důvodu odešla, hrozilo, že rozvodem o toto povolení může přijít. V těchto případech lze však požádat o změnu účelu pobytu po 3 letech pobytu na území, v případě rozvodu je možné o změnu účelu pobytu požádat již po 2 letech pobytu na území, trvalo-li manželství déle jak 5 let.
- Nejprve bylo potřeba zjistit, který soud je pro rozvod příslušný, neboť ani při manželství dvou cizích státních příslušníků (zde dvou Ukrajinců) nemusí být paušálně příslušným pouze soud v zemi původu. Záleží na mnoha okolnostech typu - povolení pobytu, zda jsou ze vztahu děti, atp. Pozor, režim rozvodu v jiných zemích může být hodně odlišný. Například na Ukrajině je možné být rozveden bez přítomnosti obou stran v poměrně krátké době.
- Pokud by Natálie získala do své péče syna, který má povolení k trvalému pobytu v České republice, může pak zažádat o udělení dlouhodobého (ne přechodného) pobytu v České republice z titulu sloučení s ním. K řízení o svěření syna do vlastní péče jsou příslušné soudy České republiky.
- Vzhledem k tomu, že Natálie pobývala na území ČR 5 let, měla také možnost požádat i o povolení k trvalému pobytu, v tomto případě bylo ale třeba zohlednit probíhající trestní řízení, které může být pro udělení povolení k trvalému pobytu překážkou ze zákona. Stejně tak, pokud by byla odsouzena, byl by to důvod pro zrušení jakéhokoliv pobyťového statusu.

Právníčka SIMI doporučila co nejdříve podat návrh na svěření syna do vlastní péče, sehnat si zaměstnání na hlavní pracovní poměr, a to i proto, že získáním standardního zaměstnání získá Natálie přístup ke zdravotnímu pojištění a nebude si muset platit pojištění komerční.

DLOUHODOBÝ POBYT ZA ÚČELEM SLOUČENÍ S RODINNÝM PŘÍSLUŠNÍKEM – OBČANEM TŘETÍ ZEMĚ

Podobně jako u přechodného pobytu rodinného příslušníka občana EU, i v případě získání dlouhodobého pobytu za účelem soužití s cizincem třetí země, je cizinka pobyťově závislá na svém manželovi, s kterým se slučuje. S tímto druhem pobytu může pracovat bez pracovního povolení, byť v praxi je velmi obtížné nalézt zaměstnavatele, který zaměstná na smlouvu. Pobírat dávky může až po 365 dnech na území, nemůže být vedena jako uchazeč o zaměstnání. Vstup do VZP má pouze v případě, že je zaměstnaná. Jinak může být pojištěná pouze v komerčním zdravotním pojištění (mnoho výluk v poskytování péče).

- **Stav trestního řízení při nástupu Natálie do azylového domu**

Další soudní přelíčení v trestní věci vedené proti Natálii se mělo konat v příštím měsíci, 11. 5. 2011. Advokátka Natálii nedoporučovala podat trestní oznámení na manžela pro trestný čin týrání osoby ve společném obydlí. Natálie se o dlouholetém násilí, které v manželství zažívala, nezmínila při výslechu ani u policie, ani u soudu. Hrozilo tedy nebezpečí, že by tento krok v již rozběhnutém trestním řízení mohl být hodnocen jako účelový. Právnička obhajobu Natálie postavila na chybějících důkazech. Jediným důkazem, o který se opírala obžaloba, bylo svědectví Natáliina manžela a paradoxně výpověď policisty, který do bytu přijel po přivolání záchranné služby. Uváděl, že v bytě bylo uklizeno a Natálie se „klidně usmívala“.

- **Zahájení opatrovnického řízení**

Dalším důležitým krokem bylo podání návrhu na svěření nezletilého Víti do výlučné péče matky a stanovení vyživovací povinnosti otce. Sociální pracovnice ACORUSu Natálii předjedнала advokátku pro poskytnutí právní pomoci v opatrovnickém řízení. Právnička navrhla podat současně i návrh na vydání předběžného opatření do doby vydání pravomocného rozsudku ve věci samé. To by mohlo zabránit riziku odvezení syna otcem na Ukrajinu, jeho retraumatizaci možnými konflikty rodičů ohledně péče o syna do doby rozhodnutí soudu, nebo otcovým alkoholismem. Pravděpodobnost vydání předběžného opatření však snižovala okolnost probíhajícího trestního řízení vůči Natálii.

V praxi ACORUSu se osvědčila včasná spolupráce se sociálními pracovníci sociálně právní ochrany dětí. Přijde-li klientka do azylového domu, nejdříve jí doporučeno, aby alespoň telefonicky informovala příslušný orgán sociálněprávní ochrany dětí (OSPOD) o tom, že s dětmi opustila domácnost a bude pobývat v azylovém domě. Sděluje okolnosti, které ji k tomuto kroku vedly a žádá OSPOD o dodržení mlčenlivosti ohledně místa nového pobytu.

Dalším standardním krokem je pak pozvání sociálních pracovníc/ků OSPODu k pracovnímu setkání do azylového domu, během kterého mohou přímo na místě získat potřebné informace od klientky a spolu s pracovníky ACORUSu a dalších zúčastněných organizací domlouvají optimální postup ve věci tak, aby byly co nejlépe chráněny zájmy dětí.

Jelikož dosud nebyl pro opatrovnické řízení soudem jmenován příslušný OSPOD jako opatrovník nezletilého Víti a Natálie sama dosud nespolupracovala s žádným odborem, byly k jednání osloveny pracovnice OSPODu příslušného v místě azylového domu (tj. v místě aktuálního pobytu dítěte). Jednání se účastnily i sociální pracovnice a pedagogická pracovnice ACORUSu. Bylo dohodnuto, že pracovnice OSPODu založí nezletilému Víťovi opatrovnický spis, chlapci bude poskytnut prostor v délce 3 měsíců pro zklidnění, pokud možno bez styku s otcem. Matka bude otci pravidelně sdělovat, jak syn prospívá. Pedagogická pracovnice ACORUSu spolu s dětskou psycholožkou vypracují zprávu pro OSPOD o tom, zda a v jakém rozsahu doporučují posléze styk otce se synem. Matka co nejdříve podá návrh na soud na svěření syna do své výlučné péče – návrh byl podán ještě týž týden.

- **Péče o nezletilého Víťu po příchodu do azylového domu**

Krátce po příchodu do azylového domu se Natálie setkala s pedagogickou pracovnící ACORUSu ohledně péče o jejího sedmiletého syna Víťu. Zde vyšlo najevo, že Víťa byl od svých tří let přímým svědkem útoků, kterých se otec v opilosti dopouštěl na matce. Během těchto útoků volával telefonem babičce (matce agresivního otce) na Ukrajinu, neboť ta jediná uměla svého syna zklidnit. Při útocích se třásl, volal „odjedeme“, prosil otce, aby mámu „nezabíjel“. Spal s oběma rodiči v jedné posteli, když byl otec opilý, bál se. Otec mu poslední dobou sděloval, když byla Natálie v práci, že už svou matku neuvidí, že ji zavrou, on že si pořídí jiného Víťu. Když byl otec střízlivý, chodil s Víťou hrát fotbal, plavat, do ZOO, do

kina. Stanovisko Víty k odchodu od otce bylo jednoznačné – už nikdy se s matkou nechtěl k otci vrátit, i když měl otce rád.

Víťa trpěl poruchami příjmu potravy, byl často nemocný, měl oslabenou imunitu (snad i v důsledku vrozené střevní anomálie). Natálie s ním docházela k dětské klinické psychologce, v azylovém domě absolvovali videotrénink interakcí k prohloubení jejich vzájemného kontaktu a komunikace, Víťa si zpracovával prožitá traumata během dětských skupin arteterapie, oba intenzivně spolupracovali s pedagogickou pracovnící ACORUSu.

Přesto, že bylo Natálii doporučeno, aby po nějakou dobu neprobíhal styk syna s otcem, nechávala syna manželovi o víkendech, kdy musela pracovat. Uvědomovala si, jak je to riskantní a pro syna zatěžující v případě, že by se otec opil, nicméně byla ve velkém finančním tlaku. Manžel výživné na syna neplatil - přece od něj nemusela odcházet. Natálie vydělávala peníze na platby za pobyt v azylovém domě, na živobytí pro sebe a syna, na úhradu mateřské školky, hradila služby advokátky v trestním řízení, část posílala matce na Ukrajinu pro jejího syna z prvního manželství. Byla pořád unavená, nedokázala se na nic soustředit, na tváři měla smutný odevzdaný úsměv.

4.2.3. Kroky ke stabilizaci

- **Trestní řízení**

V květnu 2011 byla Natálie zproštěna obžaloby na základě nevěrohodnosti výpovědí manžela a jím navržených svědků. Státní zástupce však podal odvolání proti zprošťujícímu rozsudku v poslední den odvolací lhůty. V srpnu 2011 odvolací soud zrušil zprošťující rozsudek a věc vrátil soudu 1. Stupně k novému projednání, kde mu uložil, aby znovu zhodnotil provedené důkazy, především aby se zabýval věrohodností výpovědi obžalované (v pochybnost uvedl odvolací soud ten fakt, že se Natálie během vyšetřování policie po incidentu „klidně“ usmívala, přestože tvrdila, že ji napadený ten den brutálně zbil). V dubnu 2012 trestní soud zprostil Natálii obžaloby v souladu s ustanovením §29 trestního zákoníku o nutné obraně.

- **Zaměstnání**

V téže době Natálie požádala svého zaměstnavatele o hlavní pracovní poměr, kde doposud pracovala na základě dohod o provedení práce. Pracovní smlouvu skutečně získala.

- **Pobytový status**

Současně Natálie podala žádost o udělení trvalého pobytu v České republice. Za tímto účelem absolvovala jednání na OAMP MV ČR. Bylo zapotřebí co nejrychleji složit jazykové zkoušky z českého jazyka, aby nepozbyly platnosti dokumenty, které ke své žádosti o trvalý pobyt přikládala (platnost 3 měsíce). Sociální pracovníce ACORUSu vypracovala zprávu pro MV dokládající domácí násilí, kterého byla Natálie obětí, v důsledku kterého se rozpadla její rodina, a tedy byl ohrožen její pobytový status v ČR. V srpnu 2011 se pak Natálii podařilo vyjednat se zaměstnavatelem takovou výši mzdy, která je stanovena jako podmínka pro získání trvalého pobytu a úspěšně složila zkoušky z jazyka. Trvalý pobyt získala Natálie v únoru 2012.

- **Vztah manželů a psychický stav Natálie**

V létě 2011 Manžel opět zintenzivnil psychický nátlak na Natálii prostřednictvím znovu obnoveného trestního řízení, když na Ukrajině začal rozšiřovat mezi rodinou a známými zprávy, že je Natálie ve vězení za to, že jej pobodala. Natáliin psychický stav se permanentním stresem zhoršil. Projevovaly se somatické potíže (třes těla, pocení, studené ruce). Na ataky manžela stále nedokázala adekvátně reagovat a musela pravidelně docházet na individuální terapii v rámci ACORUSu. I přesto uvnitř stále dávala manželovi šanci.

- **Opatrovnické řízení**

V červnu 2011 byl návrh na vydání předběžného opatření ve věci prozatímní úpravy poměrů nezletilého Víty soudem zamítnut. Otec nadále neplatil výživné, podmiňoval jej návratem Natálie s Víťou. Ona se však rozhodla podat nový návrh na předběžné opatření, kterým by soud stanovil otci povinnost platit výživné na syna ve výši 4 000,-Kč měsíčně. Podání návrhu zkomplikovala povinnost doložit rodný list Víty z Ukrajiny (úředně ověřenou kopii s úředním překladem). Soud nakonec uložil předběžným opatřením otci povinnost platit výživné na syna ve výši 2 500,-Kč měsíčně. V září 2011 pak proběhlo první stání opatrovnického řízení, kdy soud jednání odročil a nařídil vypracování znaleckých posudků rodičů i syna. V únoru 2012 byl Víťa soudně svěřen Natálii do výlučné péče a otci bylo vyměřeno výživné ve výši 4 000,-Kč měsíčně. Víťa se má stýkat s otcem na základě doporučení soudní znalkyně 1x týdně po dobu 2 hodin. Otec se odvolal proti rozsudku ve výroku o výši výživného, ale krajský soud potvrdil rozsudek opatrovnického soudu. O rok později se otec ještě pokusil u soudu o snížení výživného na syna.

- **Styk otce s dítětem**

Od září 2011 začal Víťa chodit do základní školy, kde se mu vedlo dobře (opravuje matku v českém jazyce). Nadále se však bál (alkoholismu) otce, nechtěl k němu chodit, zatímco otec nedokázal domluvu o minimálním, ale pravidelném styku se synem dodržovat (2 hodiny týdně) – je pro syna zdrojem obav a strachu. Víťa byl v péči klinické psycholožky a psychiatricky, dokonce byl medikován antidepresivy.

- **Rozvod manželství a další vývoj psychiky Natálie**

V únoru 2012 se Natálie dozvěděla, že se s ní manžel nechal bez jejího vědomí na Ukrajině rozvést. Nejvíc ji ale zasáhly pasáže ze znaleckého posudku vypracovaného pro potřeby opatrovnického řízení, kde se manžel vyjadřoval k její osobě. Tehdy poprvé sdělila, že se k němu nevrátí, ani kdyby začal abstinovat – dosud mu dávala šanci. Tentýž měsíc Natálie končí roční pobyt v azylovém domě a stěhuje se do sociálního bytu ACORUSu. Později, po „prohraném“ trestním řízení, bývalý manžel stupňuje agresivitu při předávání syna. Natálie je vyčerpaná, chodí do dvou zaměstnání, aby dokázala splatit právní služby advokátky v trestním řízení; zpracovává pocit nespravedlnosti (obžaloby je zproštěna z důvodu nutné obrany, nikoli proto, že se skutku nedopustila); je zaplavená minulostí a bolestí s ní spojenou. Na doporučení terapeutky začala docházet k psychiatrovi a byla medikována antidepresivy.

- **Happy end?**

V lednu 2014 Natálie odešla ze sociálního bytu ACORUSu do pronajatého bytu, kde žije s Víťou dosud. Chodí do práce, kterou má ráda. Prožívá veliký strach o staršího syna, který žije na Ukrajině a byl odvelen do armády. Víťa je v páté třídě základní školy a přemýšlí nad víceletým gymnáziem. Na posledním vysvědčení měl dvě dvojky, jde mu matematika, skvěle hraje šachy. S otcem se nevidá. Otec po třech letech opět začal v lednu 2016 telefonovat matce. Sděluje jí, že byla nejlepší ženou jeho života, že je mu líto, jak to dopadlo, málokdy telefonuje střízlivý...

5. MEZIOBOROVÁ SPOLUPRÁCE

Při mezioborové spolupráci je důležité si přesně rozdělit mezi sebou úkoly a kompetence při řešení případu. Vhodným nástrojem bývají tzv. případové konference.

Základním předpokladem efektivní podpory osob ohrožených domácím násilím z řad migrantů a migrantek se jeví intenzivní spolupráce odborníků organizací, jež na konkrétním případě participují. Při mezioborové spolupráci je důležité si přesně rozdělit úkoly a kompetence. Vhodným nástrojem se jeví tzv. případové konference, tedy „plánované a koordinované společné setkání klienta, jeho rodiny a všech, kteří pro ně představují, nebo mohou představovat, podpůrnou síť“³¹.

Za účelem řešení složité sociální situace společných klientů SIMI a ACORUSu byly případové konference využity opakovaně. Vždy se konaly za účasti osoby ohrožené domácím násilím. Za ACORUS byla přítomna obvykle klíčová sociální pracovníce klientky, její terapeutka a pedagogická pracovníce, která s klientkou vytvářela individuální plán péče o dítě a zároveň jí poskytovala v této oblasti poradenství. Dále se konference účastnili pracovníci SIMI, nejčastěji sociální pracovník a právnička. OSPOD reprezentovala sociální pracovníce dítěte nezřídka doprovázená svou vedoucí. Důležitou součástí týmu externích odborníků byli mnohdy také pracovníci organizace zprostředkovávající asistovaný styk rodičů s dětmi.

Zaínteresovaní odborníci byli svoláváni do azylového domu ACORUSu klíčovou sociální pracovnící klientky cca 1x za 3 měsíce. Během 1,5 hodiny trvajících setkání si jeho účastníci vyměňovali aktuální informace o případě, ověřovali správnost dohodnutých postupů a harmonizovali postupy jednotlivých intervencí. Výstupem každého setkání bylo písemné shrnutí jeho průběhu a stanovení konkrétních úkolů s vyznačením odpovědných osob a termínů splnění.

Ředitelka ACORUSU Zdena Z. Bednářová považuje „případové konference či setkání za vynikající nástroj, který celý případ posunuje, upřesňuje nejasnosti na všech stranách, ukazuje na skrytou historii případu a zavazuje všechny zúčastněné včetně klientek a klientů činit konkrétní kroky k vyřešení jejich situace ve prospěch dětí a ohroženého rodiče.“³²

³¹ Manuál k případovým konferencím. Praha: MPSV, 2011.

³² Rozhovor se ředitelkou ACORUSu Zdenou Z. Bednářovou ve 2. čísle Bulletinu Centra sociálních služeb Praha k problematice domácího násilí.

6. PRAKTICKÁ DOPORUČENÍ ZE SEMINÁŘE

- **Přístup migrantek k sociálním službám** – Máte-li pochybnosti, zda přijmout cizinku či cizince do vašich služeb, doporučujeme vždy zkontrolovat zákon o sociálních službách,³³ stanoví přesně okruh osob, které mají do služeb přístup. ***V případě cizinek je nutné vždy posuzovat jejich přístup ke každé konkrétní službě dle druhu pobytového oprávnění,*** které klientka či klient má uděleno. Mnohé azylové domy uvádějí ve svých metodikách (vnitřních řádech), že nepřijímají cizí státní příslušnice – zákon o sociálních službách ovšem zakládá ***nárok na tuto službu i všem oprávněně pobývajícím cizincům na území ČR***³⁴
- **Utajená adresa** – I v případě, když cizinka bydlí na utajené adrese, má povinnost oznámit změnu bydliště na cizinecké policii a na příslušném pracovišti Oddělení pobytu cizinců Ministerstva vnitra. Těmto správním orgánům je možné poskytnout adresu poskytovatele utajovaného azylu, které je nutné doplnit vyjádřením poskytovatele, že cizinka je klientkou jejich služeb. Tento postup není podložen zákonem a je nutné s příslušným správním orgánem tento postup dojednat.
- **Ohlašování změn** – Cizinky mají povinnost ohlásit změny stavu (vdaná, rozvedená) na příslušném pracovišti Oddělení pobytu cizinců Ministerstva vnitra do 3 dnů, občané EU a jejich rodinní příslušníci do 15 dnů. Změnu bydliště oznamuje cizinka na příslušném pracovišti oddělení cizinecké policie do 30 dnů a zároveň je nutné oznámit doručovací adresu na Ministerstvu vnitra. Často při změně stavu dochází ke změně cestovního dokladu, což je opět skutečnost, kterou je nutné Ministerstvu vnitra oznámit.
- **Opuštění společné domácnosti** – Pro oběti je vždy velkou oporou, když již před uskutečněním tohoto rozhodnutí naváží spolupráci s některou specializovanou organizací, aby je předem připravila na krizovou situaci, např. společně vypracovaly bezpečnostní plán. Stane-li se však například, že ohrožená osoba již domácnost a agresora opustila, a to nečekaně a bez opatření si nezbytných věcí, v takovém případě by měla pomoci policie a poskytnout asistenci při vyklízení bytu, nezisková organizace pak zase může pomoci takovou asistenci policie předjednat.
- **Spolupráce s policií** – Specializované policejní týmy na řešení problematiky domácího násilí fungují zatím pouze v Brně a Ostravě, v dalších městech se neziskovým organizacím doporučuje, aby si na jednotlivých odděleních Policie ČR, příslušných dle jejich sídla či adresy azylového domu, vytvořily vlastní kontakty – v případě nouze lze získat kontakty přes místně příslušné Intervenční centrum.
- **Bezplatná právní pomoc** - Bezplatné právní konzultace pro osoby ohrožené domácím násilím obvykle poskytují intervenční centra (v každém kraji poskytuje služby minimálně jedno), je však třeba předem ověřit, zda jsou tamní pracovníci schopni se dorozumět v příslušném cizím jazyce. Naopak, neziskové organizace jen ojedinele disponují omezenými prostředky na pokrytí části služeb právní pomoci, jiné zase doporučují klientkám a klientům spolupracující advokátní kanceláře. Neziskové organizace se také mohou obracet na organizaci Pro Bono Alliance (www.probonoalliance.cz), sdružující advokáty, kteří jsou ochotni poskytnout část svých právních služeb bez nároku na odměnu. Běžně však nemohou samy neziskové organizace poskytovat právní poradenství prostřednictvím dobrovolnické práce, neboť to neumožňuje akreditace Ministerstva vnitra.

---

³³ §4 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, že ke službám azylových domů mají přístup všechny osoby oprávněně pobývající na území ČR

³⁴ §4 odst. 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, že ke službám azylových domů mají přístup všechny osoby oprávněně pobývající na území ČR.

- **Možnosti materiální či pomoci pro oběti** – Tento druh pomoci obvykle nabízí řada neziskových organizací, ale děje se tak v různé míře a frekvenci v závislosti na aktuálních grantech, vlastních prostředcích či dárců. Vyskytne-li se u vašich klientek či klientů potřeba po takové pomoci, zkuste se např. obrátit na potravinové banky s žádostí o poskytnutí jídla pro vaše klientky a klienty, zjistit možnosti školy dětí vaší klientů ohledně podpory při poskytování obědů, vyhledat krizové fondy pro jednorázovou finanční pomoc, možnosti krizového ubytování, atd. Obecně se při žádostech o pomoc pro klientky a klienty osvědčuje, když za nimi stojí některá nezisková organizace.
- **Jazyková bariéra**
  - Je potřeba zvýšit povědomí policie o možnosti tlumočení ze strany interkulturních pracovníků či tlumočnicků, aby po zavolání na místo incidentu a při provádění vykazání nedocházelo k tomu, že budou policisté komunikovat pouze s tím účastníkem incidentu, který mluví česky.
  - Kontakty na tlumočnické služby
    - **Asociace pro interkulturní práci, z.s.** – databáze interkulturních pracovníků dostupná na adrese www.interkulturniprace.cz – interkulturní pracovníky lze objednávat přímo z této databáze, nebo kontakt či schůzku mohou zprostředkovat organizace pracující s migranty
    - **Komunitní tlumočníci proškolení organizací META, o.p.s.** – kontakty jsou dostupné na www.meta-ops.cz
    - **Ústav translologie FF UK** – podrobnější informace lze nalézt na <http://utrl.ff.cuni.cz/>
    - **Komora soudních tlumočnicků** – soudní tlumočníky pro jednotlivé jazyky a dle jednotlivých krajů lze vyhledat na adrese <http://www.kstcr.cz/cz>
- **Mezioborová spolupráce** – Jedná se o velice prospěšný a užitečný způsob, jak lze za interakce několika subjektů z různých oborů se účinně vypořádat se specifickými situacemi u osob s cizí státní příslušností. Je však neustále potřeba zvyšovat povědomí pracovníků v sociálních službách o možnostech mezioborové spolupráce a obecně o tom, že lze řešit i případy domácího násilí v rodinách s migračním prvkem.
- **Nedostatek informací pro migrantky** – Praxe neziskových organizací ukazuje, že neustále je potřeba zvyšovat informovanost migrantek a migrantů ohledně jejich postavení a práv v situacích domácího násilí. Například akutně schází informace pro osoby v ohrožení, informace pro řešení životní situace domácího násilí, poučení v různých jazycích o právech dle zákona o obětech trestných činů, atd. Vhodným nástrojem pro zlepšení informovanosti by byly například i ucelené webové stránky s potřebnými informacemi v několika jazycích.

- Základní informace pro postup v krizových situacích obsahuje **leták pro migrantky a migranty**. Viz na přebalu.
- SIMI nabízí **mapku s veřejnými službami pro migranty** na Praze 3: <http://mapa.migrace.com>
- Acorus provozuje **NON STOP krizovou linku** na telefonním čísle **283 892 772**

7. KONTAKTY

SIMI (Sdružení pro integraci a migraci)

Baranova 33, Praha 3

Telefon: 224 224 379, 603 547 450

E-mail: poradna@refug.cz

www.migrace.com

SIMI bezplatně nabízí:

- právní poradenství v oblasti pobytu na území ČR, zaměstnání, atd.
- sociální poradenství - pomoc při hledání bydlení, zaměstnání, vyřizování dokladů, zdravotní péče, komunikaci s úřady, atd.
- psychosociální poradenství rodinné poradenství - základní informace a rady
- vzdělávání - nabídka, zprostředkování odborných kurzů a studia, rekvalifikace
- telefonické a emailové konzultace

ACORUS - centrum pro osoby ohrožené domácím násilím

Dělnická 213/12, Praha 7 (pouze osobní konzultace, ubytování je poskytováno na neveřejné adrese)

E-mail: info@acorus.cz

www.acorus.cz

NONSTOP telefonní linka: 283 892 772

ACORUS bezplatně nabízí:

- krizovou pomoc – ubytování na krizovém lůžku s neveřejnou adresou
- azylové ubytování s neveřejnou adresou
- poradnu pro osoby ohrožené domácím násilím
- poskytování právních informací obětem trestných činů spáchaných v souvislosti s domácím násilím
- byty následné pomoci s neveřejnou adresou

Intervenční centra³⁵

Intervenční centra jsou zřizována v každém kraji a jejich služby jsou bezplatné. Jsou to centra určená především obětem domácího násilí, které jsou v ochranném režimu vykázání, kdy násilný partner byl vykázán ze společného bydliště. Samozřejmě jsou určena i dalším obětem domácího násilí, které chtějí svoji situaci řešit, nebo hledají informace. Je-li násilná osoba vykázán, pak policie informuje do 24 hodin místní intervenční centrum a to do 48 hodin kontaktuje osobu ohroženou. Ta se může rozhodnout, zda využije pomoci intervenčního centra, nebo ne.

Intervenční centra mohou dále pomoci s prodloužením vykázání, sepsáním trestního oznámení, poskytnou vám základní právní poradenství k rozvodu, poradenství k problematice domácího násilí, mohou vám pomoci sestavit bezpečnostní plán. Dále pomohou zajistit následnou péči – psychologickou, zprostředkování azylového domu apod.

---

³⁵ Kompletní adresář intervenčních center naleznete například zde: <http://www.domacinasili.cz/intervencni-centra/adresar-intervencnich-center-cr-kontakty-pro-verejnost/>

Kontakty na intervenční centra v jednotlivých krajích (dle abecedního pořadí):

IC Brno

Jihomoravský kraj

intervencni-centrum@spondea.cz

www.ic-brno.cz

IC ČESKÉ BUDĚJOVICE

Jihočeský kraj

intervencnicentrum@charitacb.cz

www.charitacb.cz

IC HAVÍŘOV

Moravskoslezský kraj - bývalé okresy: Karviná,

Bruntál, Frýdek - Místek

ic.havirov@slezskadiakonie.cz

www.slezskadiakonie.cz

IC HRADEC KRÁLOVÉ

Královéhradecký kraj

intervencni.centrum@hk.caritas.cz

<http://www.domacinasili-ic.cz/>

IC JIHLAVA

Vysočina

ic.vysocina@volny.cz

IC KLADNO

Středočeský kraj

ic.stredocesky@seznam.cz

ic@zsi-kladno.cz

www.zsi-kladno.cz

IC LIBEREC

Liberecký kraj

info.ic@cipslk.cz

www.cipslk.cz

IC OLOMOUC

Olomoucký kraj

intervencnicentrum@ssp-ol.cz

drahomir.sevcik@ssp-ol.cz

www.ssp-ol.cz

IC OSTRAVA

Moravskoslezský kraj - bývalé okresy: Ostrava,

Opava, Nový Jičín

ic.ostrava@bkb.cz

www.domacinasili.cz

IC PARDUBICE

Pardubický kraj

lc.pardubice@skp-centrum.cz

www.skp-centrum.cz

IC PLZEŇ

Plzeňský kraj

ic@dchp.cz

www.kadel.cz/dchp

IC PRAHA

Hlavní město Praha

icpraha@csspraha.cz

www.csspraha.cz

IC SOKOLOV

Karlovarský kraj

intervencni@centrum.cz

<http://pomocvnouziops.sweb.cz>

IC ÚSTÍ NAD LABEM

Ústecký kraj

intervencnicentrum.ul@seznam.cz

www.volny.cz/spirala.cki

IC ZLÍN

Zlínský kraj

ic.zlin@seznam.cz

www.poradnazlin.cz

8. DOPORUČENÁ LITERATURA

BEDNÁŘOVÁ, Zdena Z., MACKOVÁ, Kateřina, WÜNSCHOVÁ, Petra, BLÁHOVÁ, Kateřina. *DOMÁCÍ NÁSILÍ - Zkušenosti s poskytováním sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: ACORUS, 2009, ISBN 978-80-254-5422-0

BUDINOVÁ, Adriena. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí*. Praha: proFem, 2012. ISBN 978-80-904564-2-6.

BURIÁNEK, Jiří, PIKÁLKOVÁ, Simona a PODANÁ, Zuzana. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-545-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

HRONOVÁ, Martina a VAVROŇOVÁ, Marie. *Vliv domácího násilí na zdraví žen - obětí násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině : Sociologická sonda klientek o.s. ROSA a jejich dětí za rok 2010*. Praha: Rosa, 2011.

KUNC, Kamil. *Ekonomické dopady domácího násilí v ČR*. Praha: proFem, 2012. ISBN 978-80-904564-1-9.

LEVOVÁ, Jana, BRZKOVSKÁ, Jana, DIVIŠ, Michal, PÁTÍKOVÁ, Margarita, POSPÍCHALOVÁ, Eva, ŠTĚPÁNKOVÁ, Olga a ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Metodika pro práci s cizinci žijícími v České republice, kteří jsou ohroženi domácím násilím*. 1. vydání. Brno: Spondea při ČČK Brno, o.p.s., 2010. 168 s. ISBN 978-80-254-8499-9.

MARTINKOVÁ, Milada, VLACH, Jiří a KREJČOVÁ, Soňa. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. ISBN 978-80-7338-087-8.

MARTINKOVÁ, Milada, SLAVĚTÍNSKÝ, Vladan a VLACH, Jiří. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-139-4.

PIKÁLKOVÁ, Simona. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika/ 2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. ISBN 80-7330-054-0.

PIKÁLKOVÁ, Simona. *Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva*. Praha: Sociologické nakladatelství (Slon), 2015. ISBN 978-80-7419-189-3.

SZCZEPANIKOVÁ, Alice. *Jak jednat v případech domácího násilí?: praktická doporučení pro příslušníky/příslušnice Policie ČR*. Praha: Liga lidských práv, 2004.

ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí: autorský kolektiv : Marie Šedivá [et al.]*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. ISBN 978-80-239-9449-0.

ŠEVČÍK, Drahomír a ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

Zajímavé odkazy:

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680462471>

Migranti a domácí násilí. Příspěvky z konference a workshopů konaných 29. a 30. 11. 2011 v Praze.
http://www.intervencnicentrum.cz/images/knihy/Migranti_a_domaci_nasili_2012.pdf

POTMĚŠIL, Jan. Domácí násilí u menšin a migrantů v České republice.
<http://prestupky.blogspot.cz/2015/02/domaciho-nasili-u-mensin-migrantu-v.html>

Ekonomické dopady domácího násilí a příklady mezioborové spolupráce.
http://www.intervencnicentrum.cz/kniha_ekonomicke_web.pdf

Vliv domácího násilí na zdraví žen - obětí násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině. Sociologická sonda klientek o.s. ROSA a jejich dětí za rok 2010
http://rosa-os.cz/wp-content/uploads/2014/05/2010_STATS.pdf

Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí. Příspěvky zazněly na setkáních interdisciplinárního týmu v hl. m. Praze v letech 2008-2009, pořádaných Intervenčním centrem CSSP.
http://www.csspraha.cz/wcd/users-data/file/sbornik_textu_k_problematice_domaciho_nasili.pdf

Posttraumatická stresová porucha u dospělých a dětí ohrožených domácím násilím; práce s osobami ohroženými domácím násilím s psychiatrickou diagnózou.
http://www.intervencnicentrum.cz/images/knihy/Postrumaticka_stresova_porucha_v_kontextu_DN_2012.pdf

Právní pomoc obětem trestných činů.
http://www.intervencnicentrum.cz/kniha_A5_pravni_pomoc.pdf

Metodika pro práci s cizinci žijícími v České republice, kteří jsou ohroženi domácím násilím.
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:2vfFrsdZtD8J:esfdb.esfcr.cz/modules/products/index.php%3Fa%3Ddownload%26id_product%3D1312%26file%3D1+%&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

Bílá místa v péči o oběti domácího násilí. Analýza systému pomoci obětem domácího násilí s výstupy monitoringu domácího násilí v Jihomoravském kraji.
http://www.persefona.cz/source/pdf/analyza_bila_mista.pdf

Informační zpravodaj pro interdisciplinární spolupráci při ochraně před domácím násilím
<http://www.intervencnicentrum.cz/bulletin2.pdf>

#ZaIstanbul – Domácí násilí a vybraná témata z genderově podmíněného násilí. Sborník. Český svaz žen, z.s., 20016. <http://www.csz.cz/userfiles/istanbul/sbornik-zaistanbul-fin.pdf>

NEBUĎTE OBĚTÍ!

NIKDO NEMÁ PRÁVO VÁS NAPADAT
NEBO PONIŽOVAT!

DOMÁCÍ NÁSILÍ JE TRESTNÝ ČIN!

VY I VAŠE DĚTI SI ZASLOUŽÍTE
ŽÍT V BEZPEČÍ!

**Když dojde k napadení,
volejte policii: 158**

Po fyzickém napadení navštivte
lékaře a požádejte o lékařskou zprávu.

**Pokud se rozhodnete situaci
řešit odchodem z domácnosti,**
promyslete kdy a kam odejít,
finanční prostředky, bezpečí dětí.

Vezměte si s sebou: průkaz k pobytu, rodné listy,
pas svůj i dětí, oddací list, kartičky zdravotní pojišťovny,
důležité lékařské zprávy, doklady k bankovním účtům,
platební kartu, nájemní smlouvu. Dále nezapomeňte oblečení
pro sebe i své děti, peníze, léky, klíče od bytu, auta, mobilní telefon.

Neodcházejte bez dětí, později by mohl být problém se k nim vrátit.

Pokud **odejdete** od agresora, **neznamená to, že Vám bude
zrušeno bytové oprávnění!**

V případě rozvodu a úpravy poměrů dětí hledá soud nejlepší zájem
dětí. Fakt, že je jeden z rodičů cizinec, nemá vliv na rozhodnutí
soudu. **Oba rodiče mají stejná rodičovská práva.**

Pokud se budete chtít poradit, případně najít bezpečné ubytování,
požádejte o pomoc **ACORUS** - centrum pro osoby ohrožené
domácím násilím a **SIMI** - Sdružení pro integraci a migraci.

Publikace vznikla v rámci projektu „Nebudu obětí!“, podpořeného Nadací Open Society Fund Praha
z programu Dejme (že)nám šanci, který je financován z Norských fondů.

Projekt realizuje **Sdružení pro integraci a migraci, o. p. s.** ve spolupráci s **SEIF Oslo** a **Acorus, z. ú.**

www.migrace.com

www.acorus.cz